

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός ύπνωσηται έμα
θείη πώς δε φοβάται την
αλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φν
οικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΚΗ 4 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1910

ΓΡΗΦΗΝ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 386

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Από Παλιά σεράφια. τὸ
παρὰ μὴτι τῆς Κοκκαλιάρας.
Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου (συ-
νήγεια)
Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Μία ἀπόκρισι (Τίλος).
ΙΕΙΟΝΑΣ. Μιλᾷσι τὸ κύμα. . .
ΜΙΚ. ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ. Τὸ παιδί καὶ τὸ σκολεϊό. Σωματικὴ
ἀγωγή.
Γ. ΚΟΠΑΝΟΣ. Στὸς φοιτητὲς τῆς Θεολογίας,
ΜΗΤΣΗΣ ΚΑΛΑΜΑΣ. Ἀπὸ τὴν κοιλάδα : Στὸν κῆπο.
(ποίημα).

ΓΡΑΜΜΑΤΑ στὴ «Φοιτητικὴ συντροφία» (Γιάν-
νης Περγαλιτῆς, Πέτρος Ψηλορείτης, Νικ. Χατζηδάκης,
Ψυχάρης, Ἀλεξ. Πάλλης, Μ. Φιλίππου, Φωτιάδης).
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΙΛΑΕΙ ΤΟ ΚΥΜΑ...

(Κουβέντες πὸν μποροῦ-
σανε νὰ γραφοῦνε καὶ σὲ κά-
πιο Λεύκωμα).

ΣΤΟΝ ΑΛΚΑΙΟ

. . . . Στάθηκε ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀκρῆ, στὸ
μῶλο, πλάι στὸ λιμενοφάναρο. Στάθηκε ἔτσι λίγες
στιγμὲς ἀναποφάσιτος καὶ ἔπειτ' ἀκούμπησε στὰ
σιδερένια κάγκελα τοῦ μῶλου καὶ κοίταξε κάτω καὶ
πέρα.

Σούρουπο. Ὁ οὐρανὸς κατὰ μαυρὸς ἀπὸ πάνου,
ἡ θάλασσ' ἀνήσυχη καὶ τὸ κύμα ἐρχότανε καὶ ἀπα-
λοσοῦσε στὸ μουράγιο σὰ νὰν τὸ φιλοῦσε ἐρωτικά.
Κάθε λίγο καὶ λιγάκι καὶ ἀστραφε πέρα καὶ, στὸ βά-
θος, καὶ ἡ ἀστραπὴ ὄνειρόδειχνε τὴν κορφοῦλα τῆς
Βαράσοβας.

Κι ὁ ἄνθρωπος ἀκούμπισμένος στὰ σιδερένια
κάγκελα τοῦ μῶλου κοιτοῦσε κάτω καὶ πέρα, καὶ τὸ
κύμα πὸν ἀπαλοσοῦσε στὸ μουράγιο ἀρχίησε νὰ
γλυκοκουβεντιάσει μαζί του καὶ νὰν τοῦ λέει :

— Τὶ κάνεις; ἔτσι βουβὸς καὶ ἀκίνητος; Τὶ συλ-
λογιέσαι, φτωχέ;

Καὶ τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ἄνθρωπος :

— Κουρασμένη νιώθω τὴν ψυχὴ μου καὶ νοιώ-
θω ἀκόμα πὸς μονάχα στὴν ἀγκαλιὰ σου μπορεῖ νὰ
βρῶ τὸ ξεκούρασμα. Νάρθῃ;

— Ὁχι. Δὲ σὲ δέχονται ἀλάκαιο. Νὰ μοῦ δώ-
σεις μονάχα ὅ,τι σε κάνει καὶ πονεῖς. Τὸ μάτι σου

Βγάλ' το καὶ δώσ' μου το. Τὸ χέρι σου; Κόψ' το
καὶ ρήχ' το μου. . . .

— Οὔτε τὸ μάτι μου, οὔτε τὸ χέρι μου. Ἡ
καρδιά μου. . . . Ἄχ, αὐτὴ μοῦ καταμαύρισε τὴ
ζωή. . . Τὴν ἔδωσα στὴν ἀγάπη καὶ λὲς τὴν ἔρηξα
στὸ στόμα τοῦ λύκου τὸ ἀχόρταγο. Τὴν ἄνοιξα στὴ
σπλαχνιὰ καὶ λὲς ἀντικρὺ σὲ καμῖνι φλογισμένο τὴν
ἄνοιξα. Τὴ ζύγωσα ἐδλαβητικὰ σὲ ὅ,τι ἐγενικὸ ἔχει
ἢ ζήση καὶ λὲς σὲ κορφιά σουβιερά τὴ ζύγωσα. . .
Καὶ πονῶ. . . ἄχ, πονῶ. . . καὶ νοιώθω πὸς
μονάχα ἡ καρδιά μου μὲ κάνει καὶ πονῶ. . .

Καὶ τὸ κύμα τοῦπε γλυκὰ μὰ καὶ ἀποφασιστικὰ :
— Ἡ καρδιά σου; . . . Καὶ κίθεσαι; . . Δώσ'
μου τὴ! . . .

Κι ὁ ἄνθρωπος, δίχως νὰ διατάξει καθόλου, ξε-
γύμνωσε τὰ στήθια του καὶ ἐμπηξε τὰ σουβιερά του
τὰ νύχια σὲς σάρκες του καὶ ἔφαξε ἴσαμε πὸν βρή-
κε τὴν καρδιά του καὶ τὴν ξερίζωσε καὶ τὴν πέταξε
στὸ κύμα, σὰν κάτι ἀχρηστο καὶ ἔλεινὸ πὸν τὸ κλω-
τσάμε μακριὰ μας. Κ' ἔτσι, μονομᾶς, σὰ νὰ ἐξαλά-
φρωσε.

Μὰ πάλι, ξαφνικά, σὰ ν' ἀνατρόμαξε μὲ ὅ,τι
ἔκαμε, ἔσκυψε πρὸς τὸ κύμα καὶ τὸ ρώτησε μι-
στευτικά :

— Δὲ μοῦ λὲς, ζεῖ ὁ ἄνθρωπος δίχως καρδιά;

— Ἴσια ἴσια δίχως καρδιά ζεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ
τότε εἶναι πὸν καταχαίρεται τὴ ζωῆ. . . .

— Ἐτσι; Μὰ κάτι ἀδιανὸ ἀρχίησα νὰ νιώθω
μέσα στὰ στήθια μου. . . . Ἐτσι ἀδιανὰ θὰ τὰ
νιώθω σ' ὅλη μου τὴ ζωῆ;

— Ὁχι. Στὴ θέση τῆς καρδιάς βάλε τὸ νοῦ καὶ
γέμισε τὰ στήθια σου μὲ σκέψη καὶ μὲ δύναμη καὶ
τράβα. . . Εἶναι πλατιὰ ἡ ζωῆ καὶ εἶναι δημοφιλεῖς
γιομάτη. . .

. . . Καὶ τὸ κύμα σάπασε. Κ' ἡ ἀστραπὴ πὸν
φώτιζε πρὶν τὴν κορφοῦλα τῆς Βαράσοβας, ἦρθε
τώρα σιμώτερα καὶ φώτισε ἕναν ἄνθρωπο δυνατόνε
πὸν σὴντριψε κάποιες σκουριασμένες ἀλυσίδες καὶ βά-
διζε λεύτερα πὰ πρὸς τὴ ζωῆ.

(Πατρικὸ μουράγιο. Στὸ καφεεντάκι. 28
τοῦ Μάρτη 1910).

ΙΕΙΟΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ

Τοῦ φίλου Ν. Βέη

Μ' ἀνασυρμένη τὴν ποδιά, ξυπόλυτα τὰ πόδια
Τρέχει, γελᾷ καὶ τραγουδάει στὸ σῦδεντρο περβόλι.
Ἡ ὄψη τῆς τραντάφυλλο, τὰ στήθια τῆς δυὸ ρόδια
Κι' ὅλη ὀροσιά εἶναι τοῦ Μαγιοῦ καὶ μουσκομύριστη
[ὄλη]

Κι' ὁ νιὸς κοντὰ κρυφτοῦραὶ τὸ στρογγυλὸ κορμί,
Ποῦ ἀλαφροσκύβει καὶ μοιράζει δλοῦθε τὸ νερό,
Τὴ διπλὴ μέση, τὰ μεριά, τὴ γάμπα τὴ μεστή
Καὶ τῶν στηθῶν τὸ κούνημα βαθιὰ κυματιστό.

Ὁλη ἡ καρδιά του φτεροῦραὶ σὰν τὸ πουλί, ἡ φωνὴ
Κ' ἡ ἀναπνοὴ του χάνονται πνευμένες στὸ λαϊνὸ.
Μὰ μὲς στὰ μάτια του ἔλαμψε μὴ φλόγα, ἕνα
φιλί—
Κι' ἀπάντεχε κάτω τρανὸ καὶ κάτω σὰ χαμό.

Μ' αὐτὴ τινάχτηκε ψηλά, τὰ στήθια τῆς σηστήκαν
Καὶ χύθηκε τὸ γέλιο τῆς στὸν κήπο σὰ νερὸ
Πλημμυρισμένου ποταμοῦ, πὸν τ' ἀνθία ξαφνιστὴ.
[καὶ
Καὶ τὰ δεντρά ἀναγάλλισαν μὲ μὴ τρελλὴ χαρὰ.

ΜΗΤΣΗΣ ΚΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΠΑΛΙΑ ΣΕΡΤΑΡΙΑ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΗΣ ΚΟΚΚΗΛΙΑΡΑΣ

Πολὺ δυστυχισμένος ἄνθρωπος ὁ λεβεντῆς ὁ Μα-
νωλάκης!

Πέρασε τὴ φουρτουνιασμένη του νιότη σὲ λόγ-
γους καὶ σὲ βουνα, ἔφαγε ψωμί καὶ ἀλάτι μὲ δαιμό-
νους καὶ μὲ στοιχειά, πάλεψε μὲ θεριά, λαβώθηκε,
ματοκυλίστηκε, ἔπεσε, σηκώθηκε, ὅλα τῆκαμε, ὅλα
τῆκαθε.

Γερὸ σκαρὶ ὅμως ὁ πολυπαθισμένος ὁ Μανω-
λάκης, καὶ ἄλλα σημάδια ἀπὸ μερικές δοντιές καὶ
κοψιές δὲν ἀπομένουνε στὸ σιδερένιο κορμί του.

Καὶ νὰ ὀδηγετὲ πὸν εἶναι ἀκόμα καὶ μορφονιός.
Τρίγκα ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια.

Κι ὡς τόσο εἶναι δυστυχισμένος ὁ Μανωλάκης!
Ἡ μοῖρα του τὸ εἶχε νὰ τὸν προξενέψουν, ὅ,τι ἀρ-
χιζε νὰ συνεφέρνῃ ἀπὸ τὰ κκοπάθια του, γυναίκα
πὸν ὄχι νὰ πῆς μάννα του, μὰ καὶ τῆς μάννας του
μάννα μποροῦσε νὰ εἶναι! Σκιαχτρο μονάχο! Για-

τί, ἔφησε ποῦ εἶταν πιά γριά, μὰ εἶταν και κοκκαλιάρα κι ἀλλοίθωρη, και κουτσή, — ἄχ, τί δὲν εἶτανε, Θεέ μου!

Ἀποφάσισε ὁμως και τὴν πήρε ὁ λεβέντης ὁ Μανωλάκης τὴν Κερά Κοκκαλιάρα!

Τοῦ τὴν εἶχαν προξενέψει μερικοὶ φίλοι ποῦ ἤθελαν τὸ καλὸ του. Ἔτσι καμιά φορὰ και γιατρὸς τυχαίνει νὰ θέλῃ τὸ καλὸ τοῦ ἀρρώστου, κι ἄξαφνα τὸν ἀποδιαβάσει πρὶ νὰ σημάνη ἢ ὄρα του.

Ὅχι δὲ ποῦ τονέ θανάτωσε τὸ Μανωλάκη ἢ Κερά Κοκκαλιάρα! Μὰ νά, τὸ ἴδιο σὰ νὰ τονέ θανάτωσε. Στρίγλα μονάχη τοῦ βγήκε τοῦ ἀμοιρου.

Θὲ μοῦ πῆτ' ἰσεῖς τώρα, γιατί μαθὲς τέτοια μυριάσηκη μπαμπόγρια, και νὰ τὴ δεχτῆ γυναίκα του!

Νὰ δῆτε τί ἔτρεξε.

Ἡ Κερά Κοκκαλιάρα ἔξερε μιὰ και μονάχη τέχνη — νὰ βγάξῃ ἀπὸ τὰ προικοσέντουκά της βαριά και σφανταχτερὰ στολίδια παλιάς ἐποχῆς, και νὰ τάρμαθιάζῃ ἀπάνω στ' ἄχαρο, τὸ στεγνὸ, τὸ ζαρωματισμένον κορμὶ της. Καὶ ποῦ νὰ δῆς πιά τότες σάρκα, ποῦ νὰ δῆς φλέβα, ποῦ νὰ δῆς νύφη! Ὅλα στολίδι, φκισίδι, ὄλα!

Εἶπα φκισίδι ἐπίτηδες, ἐπειδὴ σ' ὅποιο μέρος της δὲν μποροῦσε νὰ κρεμαστῆ μέλαμα και μαργαριτάρι, ἢ νὰ καρφωθῆ βαρὺ μετξωτὸ ξεδιπλωμένο ἀπὸ τὸ προικοσεντούκι μέσα, καθὼς νὰ ποῦμε στὰ δύο της μάγουλα, ἐκεῖ ἔπαιρνε κ' ἔδινε τὸ κοκκινάδι και τὸ πασάλειμμα.

Ἄγνωρος ἀκίμ' ἀπὸ κόσμον ὁ Μανωλάκης! ποῦ νὰ τίς βάλῃ στὸ νοῦ του τέτοιες μαριολιές ὁ κακόμοιρος! Εἶδε δὲν εἶδε τίς πλκνερὲς ἐκεῖνες ψευτομορφιές, και τὰ χάνει ἀμέσως, και τὴν παίρνει γυναίκα του τὴ γριά τὴν Κοκκαλιάρα, ποῦ παινεύοντανε δὲ πὼς εἶταν και κόρη πολυζάκουστης και πανώριας Βασιλίσσας, τῆς Βασιλίσσας ποῦ ξετρέλανε μιὰ φορὰ τὸν κόσμον μὲ τὰ οὐράνια της κάλλη.

Ἐνα εἶδος κόρη πὼς εἶταν τῆς Βασιλίσσας ἐκεῖνης φαίνεται βέβαιον. Τί λογῆς κόρη ὁμως, δὲν ταιριάζει νὰ τὸ ποῦμε στὸ παραμῦθι αὐτό. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δίκια ἢ ἄδικα τὸ προικοσεντούκι της τὸ εἶχε γεμάτο βαριά και κάπως θκαμπωμένα βασιλικά στολίδια, γεμάτο σαρακοφαγωμένες πορφύρες κι ἄλλες παλαικτικὲς φορεσιές.

Τὴν συμπάθησε ἄραγε ποτές του στ' ἀλήθεια ὁ Μανωλάκης τὴν Κοκκαλιάρα, δὲν τὴν συμπάθησε, δὲ μὰς φαίνεται και πολὺ καθάριο. Ἐκεῖνο ποῦ

ξέρουμε εἶναι πὼς ἀπόχτησε μαζί της μερικὰ παιδάκια ποῦ κάμποσο τὰ χάδεψε, μὰ ἔντας ἀπὸ γεννήσιο τους ραχητικά, μισερὰ κι ἀλλοίμονα, (κι αὐτό, θὰ μοῦ πῆτε, πολὺ ἀπὸ τέτοια μάννα), φαινότανε σὰ νὰ χειροτέρευαν ὅσο τὰ χάδευε. Φορτωμένα βέβαια κι αὐτὰ μὲ στολίδια μητρικά και προμητρικά. Τόσο φορτωμένα, ποῦ μόλις ἐβλεπες τέρρωστιάρικα προσωπάκια τους ἀνάμειο ἀπὸ τὸ παλαικτὸ τὸ μάλαμα και τὸ μαργαριτάρι.

Πολύ, πολὺ δυστυχισμένος ἄνθρωπος ὁ λεβέντης ὁ Μανωλάκης! Καὶ τόσο δυστυχισμένος πρέπει νὰ εἶταν, ἂν ὄχι πάντα, δίχως ἄλλο ὄρες ὄρες τῆς κυρίας ζωῆς του, ἀπὸ χάρη κι ἀπὸ νιότη, ποῦ ἀπάνω στὴ στενοχώρια του ξέκοβε ἀπὸ τὸ σπιτικό του και γλέντιζε μὲ θεότρελλες φράγκισσες κοπέλλες ὁ κακορίζικος!

Και κατάντησε ἀγάλι ἀγάλι νὰ μὴν τίς πολὺν τρέπεται τέτοιες ἀταξίες, νὰ τρέχῃ δηλαδὴ δὴ κ' ἐκεῖ και νὰ τὸ γλέντιζῃ.

Στὸν τύπον ἀπάνω ὁμως γνωστικὸς πάντα, ὡς και τώρα ἀκόμα. Θέλει λόγου χάρη νὰ βγῆ περίπατο. Τὴν κυρία του πάντα θὰ βάλῃ στ' ἀμάξι και τὰ παιδιὰ του. Σὰ βγαίνει ὁμως τὸ βράδυ ὀλομόναχος, ἀλλάζει. Θὲ πάη τότες ἐκεῖ ὅπου βρίσκει κάποια ζωή.

Κ' εἶται ἴσως δὲν τὴ νοιώθει και πολὺ βαθιὰ τὴ μεγάλη του συμφορὰ. Σημάδι πὼς πᾶει νὰ τὸν ξεκουτιάσῃ ἢ ὀλοστεγνῇ, ἢ ὀλοκκόκαλη, ἢ σκληρὴ κ' ἢ ἀπόνετη γριά του γιατί εἶναι κ' ἢ ψυχὴ της (ἔση ἔχει ψυχὴ) ἀπόνετη και σκληρὴ, και μῆτε μιὰ φορὰ δὲν ἀκούστηκε νὰ πάη στὸν ἄντρα της νὰ τοῦ γλυκομιλήσῃ και νὰ τὸν κάμῃ νὰ ξεχάσῃ τοὺς καημούς του, ποῦ πρέπει δὲ νὰ τοῦ ἔχῃ περίσιους, κι ἂς πολεμᾷ μὲ τρέλλες νὰ τοῦ φορτώνῃ στὸν πετεινὸ.

Νὰ δῆτε τώρα: βρίσκονται ὀλοτρόγυρα, στὴ γειτονιά του και παρκατάου, ὡς τὰ ξώχωρα κι ἀκόμα παρκαίθε, πλῆθος ἄλλοι λεβέντηδες, παντρεμένοι κι αὐτοί. Μὰ ἔχουν ὀλοι τους, κάτι γυναῖκες, μιὰ χαρὰ νὰ τίς βλέπῃς! Λυγερὲς, ὀλόχαρες, ὀλοζώντανες, θάμα ἢ ὀψη τους, τραγοῦδι ἢ φωνὴ τους. Καὶ κάτι παιδιὰ, ἄχ, τί παιδάκια! Νὰ τὰ τηρᾷς και νὰ τὰ λιμπίζεσαι. Τρέχουν ὀλημερίς και παίζουσι τὰ χαριτωμένα, τὰ τρυφερὰ ἐκεῖνα τὰ γελοῦδια, ποῦ τὸ αἶμα φέγγει ἀπὸ τὰ μαγουλάκια τους, ἐνῶ τοῦ μαζύρου κι ἄραχου Μανωλάκη

τὰποβγάλματα μῆτε νὰ σαλέφουνε δὲν ἔχουνε κάτι!

Ἄχ, ζωὴ ποῦ πρέπει νὰ τὴν τραβάῃ ὁ λεβέντης ὁ Μανωλάκης: σὰν τὴ βλέπῃ τέτοια καλοτυχία ὀλοτρόγυρα! Ὅμως νοικοκύρης ἄνθρωπος, βλέπεις, κι ἀπὸ φόβον μὴν τύχῃ και ψεγαδιάσῃ καίνεας τὸ σπιτικό του, μῆτε γρὺ δὲν ξεστομίζει κατὰρὰ γιὰ κείνους ποῦ τοῦ τὴν προξενέψαν τὴν τρομερὴ Κοκκαλιάρα, και ποῦ τοῦ περιγράψαν τότες μὲ ὀλόμαυρα χρώματα τὴν ἄλλη, τὴ νόμιμη και τὴ χδεμένη κόρη τῆς πανώριας Βασιλίσσας, τὴν καταφρονεμένη βασιλοπούλα, ποῦ κι ἂν τὴν εἶχαν και πλανιότανε ζυπόλυτη και γυμναστράγαλη στὰ βουνά, μὲ κάθε ματιὰ της ὁμως και μὲ κάθε της πάτημα εἶδεινε κι ἀκόμα δείχνει τὴν ἀρχοντικὰ της καταγωγή ποῦ εἶναι ἔλιος ἀκόμα ἢ ὀμορφιά της, παράδεισος ἢ νιότη της, και μυριοσάλευτη θάλασσα ἢ ζωντανάδα της ἢ σπαρταριστή. Κι ὅσο ἀπὸ ψυχὴ, ἄχ, τί πονεσιὰ και τί σπλαχνιὰ και τί ἀγάπη! Τί τραγοῦδια τοῦ κελαῖδε τοῦ δύστυχου τοῦ λεβέντη ἀπὸ τὸ κορφοβούνη, κι αὐτός, ποῦ τὴ γνώριζε και τὴν ἀγαποῦσε στὴν πρώτη του νιότη, στὰ φουρτουνιασμένα του ἐκεῖνα χρόνια, στέκεται ὁ ὀλοιο: ἀποκάτω, κι ὄρες ὄρες, μάλιστα σὰν τύχῃ και λείπουν οἱ Φράγκισσες, σὰν ὀνειροσασμένος στήνει ταῦτιά του, και μὲ κρῦφο και μ' ἀμίλητο πόνο χαμογελάει, ποῦ λὲς κι ἀνιστορεῖ ὁ νοῦς του ληθμονημένο μάννας νανούρισμα.

Ἦρθανε μάλιστα ὄρες ποῦ ξεχάστηκε ὁ λεβέντης ὁ Μανωλάκης κ' ἔτρεξε κατὰ τὸ βουνὸ στὰ κρυφὰ, κι' ἀκούστηκαν ἀπὸ κει ἀπάνω βαθιόκαρδοι στεναγμοί. Κ' εἶπαν οἱ γλώσσες πὼς κάτι καλοθρεμμένα και χαρωπὰ βοσκόπουλα ποῦ παίζουσι φλογέρα στὰ κταράχια ἔχουνε μέσα τους αἶμα βασιλικὸ Ἄλθθεια, ψίμακα, ἔνα πρῶμα εἶναι βέβαιον, τὸ τὰγγελοκάματα παιδάκια θὰ τὸν τριγύριζαν τὸ λεβέντη ἀλίσως και τοῦ προξενέψαν αὐτὴ τὴν καταφρονεμένη βασιλοπούλα, ποῦ κι ἂν εἶναι τὰ κάλλη της ἀνεγγίχτη ἀπὸ φκισίδι κι ἀπὸ θαμπωμένο ἀσημοχρῶσφο, ἀδύνατο ὁμως ἄνθρωπος νὰ τὰ παρκαβλέψῃ, γιατί εἶναι καλλὴ οὐράνια! κι ἂς πάη νὰ καμῶνεται ὀμπρὸς στὸν κόσμον ὁ δύστυχος ὁ λεβέντης πὼς δὲν τὰ λιμπίζεται, δὲν τὰ πονεῖ, δὲν τὰ λαχταρεῖ, κι ἂς πάη νὰ τὴ λὲη στὸν κόσμον πρὸς τυχὴ φτωχοπούλα, σὰ νοικοκύρης ποῦ εἶναι, και δὲν τοῦρχεται νὰ φέρῃ διχόνοιες μέσα στὸ καμαρωμένο νοικοκεριὸ του.

ΜΙΑ ΑΠΟΚΡΙΣΗ*

Λέω πράματα τόσο κοινὰ, ποῦ ὁ ποιητὴς τοῦ «Δωδεκπλοίου» τὰ ξέρει χίλιες φορές καλύτερα ἀπὸ μίνα, ὡστόσο τὰ ξεχνᾷ, μὴ στρέγοντας εὐχάριστα νὰ χωριστεῖ τὸν ποιητὴ στὴν κριτικὴ του, κ' ἔτσι μὴ μπορώντας νὰ κοιτάξῃ ἀντικειμενικότερα τὰ πράματα. Γιὰ τοῦτο μένει ὑποκειμενικὸς πολὺ στὸ ἀντίκρουσμα τῆς τέχνης. Ὁξέλεγα αἰσθηματικὸς, ἂν δὲν ἔξερε πὼς τὸν πειράζει τόσο ὁ χαρακτηρισμὸς. Γιὰ τὸν κριτικὸ τῶν «Γραμμάτων» και τέχνη και ζωὴ κινεῖται γύρω ἀπ' τὴ δικὴ του ποιητικὴ μπόρεση. Σὲ ἔλες σχεδὸν τίς κριτικὲς του μιλεῖ ἀνυπόκριτα τὸ Ἐγὼ του κρίνει, δικάζει, ἀθώνει μόνον τὸ ἀτομικὸ αἰσθημὰ του. Μὰς τὸ λέει

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 380.

καθαρὰ κι ὁ ἴδιος πὼς δύσκολα και δυσάρεστα βγαίνει ὀξὼ ἀπὸ τὴν ἀσάλευτη ζωὴ του. Ὑποκειμενισμός, ποῦ μπορεῖ ἴσως νὰναι δύναμη γιὰ ἕναν ποιητὴ, μὰ και ἀδυναμία γιὰ μιὰ κριτικὴ ἐχτίμηση, ποῦ ἀπαιτεῖ κάποια ψυχρότερη ἀντικειμενικότητα. Γιὰτὶ μιὰ κριτικὴ προσπάθεια χρειάζεται, νομίζω, νὰ γυρέβει νὰβρει πάντα τοὺς κάποιους γενικότερους νόμους, ποῦ ἐνεργοῦν στὸ Ἐγὼ μας και τοῦ γεννοῦν τίς τίτιες ἢ τῆς ἄλλης λογῆς τάσεις, τίς ζωικὲς δυνάμεις ποῦ τὸ μορφῶνουν ἔτσι ἢ ἄλλιως κι ἔχι νὰ πολεμᾷ νὰ ὑποβάλλει τὸ καθετὶ στὸ ἀτομικὸ αἰσθημὰ της και νὰ ἐξηγῆ τὸ καθετὶ μὲ τρόπο ποῦ μπορεῖ νὰ δώσει ἀντικειμενικὴ ἀξία σ' αὐτὸ τὸ αἰσθημα και γενικὰ στὴν ὑποκειμενικὴ μπόρεση. Ἐφερὰ ἕνα δεῖγμα παραπάνω ὀποιος θέλει και μπορεῖ νὰ δεῖ, ἂς ρίξει μιὰ ματιὰ στὰ διάφορα τελευταῖα σημειώματα τοῦ Παλαμά σ' αὐτὲς τίς στήλες, ὅσα ἀναφέρονται σὲ ζητήματα τῆς τέχνης. Ἐδῶ θὰ φέρω ἕνα ἀκόμα παράδειγμα ἀπὸ μιὰ μελέτη τοῦ «Γιὰ τὸ δράμα, ὄχι γιὰ τὸ θέατρο»: 1) Σ' αὐτὴ μὰς κάνει πρῶτα τὴν ὀμολογία πὼς ἢ ἀσάλευτη ζωὴ του δὲ νοιώθει τὴν ἀνάγκη τοῦ θεάτρου. Τὸν πειράζουσι ὀλα γύρω του, και κό-

σμος και ἠθοποιοί. Γιὰ νὰ νοῖσει και νὰ αἰστανθεῖ ἕνα δράμα, πρέπει νὰ τὸ διαβᾷσει πρὶν τὸ δεῖ. Παρατήρηση σωστότατη! κ' εἶναι, νομίζω, και και νόνος γιὰ καθὲ σοβαρὴ θεατρικὴ κριτικὴ. Μὰ ὁ κριτικὸς δὲ σκαμπτᾷ ὡς ἐδῶ. Καταργεῖ ὀλοτέλα τὸ θέατρο και δοκιμάζει τὰ γράματα μόνον στὸ θέατρο τῆς φαντασίας του. Κι αὐτὴ ἢ δοκιμὴ τὸν φέρνει στὸ συμπέρασμα πὼς: στὸ δράμα, ἔχοντας τὸ θέατρο γιὰ μέσον τοῦ ἐκφραστικῶ, στέκεται πρὸς κάτου ἀπὸ τοὺς ἄλλους τρόπους ποῦ φανερώουσι τὴν ὀμορφιά τῆς Τέχνης». Κ' ἐνῶ στὰ ἄλλα εἶδη τέχνης βλέπει τὸν τεχνίτη κυρίαρχον τῶν μέσων του, στὸ δράμα τὸν φαντάζεται δεμένον ἀπὸ τίς ἀνάγκες τῆς σκηνῆς. «Τί χοντρά μέσα, τί φανταχτερὰ σοφίσματα, τί μπλεξίματα, τί καμώματα! Τί ἄνθρωποι, τί ἀγῶνες, τί χρόνοι, τί κόπος, τί δουλειὰ, και τί ἰδρώτας! τί ὀσολοφίες και τί σκλαβιές! Σὰ νὰ πρόκειται νὰ χτιστεῖ ἢ πυραμίδα τοῦ Χέσπα!»

Τί ὑποκειμενικὴ ὀλοτέλα ἀντίληψη τοῦ δράματος! Νὰ θυμῶσιν στὸν κριτικὸ τὴν ἱστορικὴ καταγωγή του, τὸν ξετυλιγμὸ του, ποῦ δὲν ἔγινε ἀπὸ ἀτομικὲς ἰδιοτροπίες, ὄσο ἀπὸ ἀνάγκες ἀτομικὲς μαζί και γενικότερες; — αὐτὰ τὰ ξέρει πρὸς καλὰ

1) Κωστὴ Παλαμά: Γράματα σελ. 198 κπ.

Είναι μερικοί αληθινοί φίλοι που τον σπλαχνι- σούντι το δόλιο λεβέντη το Μανωλάκη, και μπρί- νουνε στο κρέμα 'ελπίζοντας πως ή μαραζιάρικη, ή μισοζώντανη Κερά Κοκκαλιάρη θλίπομαραθή και θα μείνη ξερή κάτω από το φοβερό βάρος, που σηκώνει κλεμμένα απομεινάρια δόξας βασιλικής, και πως θα βρεθθ ή παλε λεύτερος ή λεβέντης ή Μανωλάκης, και θα πάρη πιά τότες επίτημο ταίρι του (φυσικό του ταίρι είναι και τώρα) τή μυριόχαρη βασιλο- πούλα που κι αν πλαν'εται ξυπόλυτη και γυμναστρά γαλη στο βουνό, είναι όμως ή μόνη που κ'ερονόμησε τή ζωή και τις χάρες τής μακαρίτισσας τής πκ- νώριας Βασιλίσσας, κι ως μη σηκώνη τάρχησιασμένα στολίδια τής.

Κ' έσως πιά τότες του φέρη ή Θεός του λεβέντη του Μανωλάκη μέσα στο σπιτικό του παιδιά θεο- ζώντανα, θεοδύναμα και θεόμορφη, κ' έσως δ'η πιά τότες άσπρη μέρα κι αυτός σαν τους άλλους γειτό- νους του.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ 'ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ,

Κάθε μέρα μας έρχονται γράμματα γεμάτ' α- γάπη κ' ένθουσιασμό για το έργο μας. Στην αρχή σκεφτήκαμε να μη δημοσιεύουμε κανένα γιατί από τον ύπερμετρο ένθουσιασμό τους οι καλοί μας ύπο- στηριχτές μας παραλιθανίσανε μ' επαίνους και λό- για φιλόστοργα. Μα κατόπι άλλαξαμε γνώμη γιατί τα γράμματ' αυτά μπορούν να 'χρησιμεύουν και γι άπάντηση στα τόσα γλυκανάλατα κι' άπερίσκεπτα που γραφτήκαν έναντίο μας από μερικούς δημο- σιογράφους. Μόνο να σκεφτή ή κανείς ποιοι μας πολέμησαν και ποιοι μας ύποστήριξαν στον άγώνα δεν μπορεί παρά να μας όδ'ηξη το χέρι. Και τέττοι συχαρίκια τα δεχόμαστε με συγκίνηση.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

1

Σπέτσες 1910 - 25 2

Πολύτιμοί μας Συνιδεάτες,

Με τή χαρά του ποιητή και τή λυγιάρα ύπο- χρεωμένου σας συνιδεάτη και άδελφού σπαύδω να σας χαιρετήσω και, σφίγγοντας σας το χέρι, να σας συγχαρώ για τήν άφοσίωση και τήν παλληκα- ριά σας. Δεχθήτε το ταπεινό μου έργο να στολι-

στεί στα χέρια μας, που ύφόνουν το λάβαρο τής 'Εθνικής μας 'Ιδέας τόσο τίμια, τόσο ειλικρινά. Τι μή σας και δόξα μας ή «Συντροφία» σας, ως άνοιξη τους νέους τους δρόμους τής λευτερίας, που όλοι οι διαλεχτοί τής Πατρίδας με κάθε τους θυσία περή φανα θα δράμουνε γενναία να συναγωνιστούνε στο πλευρό σας. Χαίρετε και θεωρείτε με θαυμαστή σας και συστρατιώτη σας.

Με το άδελφικό μου φίλημα ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

Τής «Φοιτητικής Συντροφιάς»

στην 'Αθήνα

2

Λόγια κ' ύστερικοί ένθουσιασμοί δεν ταιριάζουν. 'Ό,τι κάματε, είταν ανάγκη να γίνει. 'Η μηλιά σαν άνθισει, θέλει δέ' θέλει θα δέσει και θα κάμει μήλα.

Κ' ή Φυλή μας βρίσκεται στον άνθισμό και σε ώριμασμα. Χαρά σέ μας που νέοι είμαστε και δυ- νατοί και το Χρής μπροστά μας ύφώνεται άνεκ- μετάλλευτο και παρθένο.

Θάθελα πολύ, σε λίγες μέρες που θάρθω, να Σας σφίξω το χέρι.

'Όσο ώρα κι αν είναι να στέκεται κανείς μο- νυχός, Στυλίας, όμως σαν άντικρύσει δυνατούς συναγωνιστάδες χαιρείται, γιατί σύγκορμα νοιώθει τήν ανατριχίλα τήν ήδονικιά, που πραναγγέλλει τή Νίκη.

Με πολλή αγάπη σφίγγω όλης τής «Συντροφιάς» τα χέρια.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

3

'Ελαβα' εύχαριστώ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

Καθηγητής του Πανεπιστημίου

'Αθήνα, 20)3 1910

4

'Αγαπητοί μου φίλοι,

Μου έρχεται το γράμμα σας στη στιγμή που πακετάρισα και ποστάρισα τ'άπαντά μου για τή Βιβλιοθήκη τής Συντροφιάς. Δεν κατάλαβα πώς θέ-

λατε βιβλία για μίσρασμα. 'Επειδή έχω ως τώρα έννια τόμους κ' έπειδή όλοι τους δεν είναι διασκε- δαστικοί κάλλια να μου π'ητε ποιοι κάνουνε για μί- ρασμα (Ταξίδια, Ζωή κι 'Αγάπες) για να σας στεί- λω.

Μπράβο σας για το θεμέλιωμα τής Συντροφιάς, για το κουράγιο και το σκοπό. Με συγκίνησε πολύ το γράμμα σας κ' είμαι όλος πρόθυμος σας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

5

Προς τήν 'Επιτροπή

τής «Φοιτητικής Συντροφιάς»

'Αθήνα

'Αξιότιμοι Κύριοι,

'Ελαβα το γράμμα σας των 25 του Φλεβάρη και το Καταστατικό σας.

Για σας! Δεν είναι τόσο που είδατε τή ση- μασία τής γλωσσικής 'Ιδέας κι' άπρησάσατε να ένεργήστε περ'ά πρώτα πρώτα που δείξατε παλι- κηριά. Διψούσε ή ψυχή μου τήν παλικαριά όταν είναι να πολεμήσουν ή άντικρύσουν τους πολλούς· γιατί ως τώρα τα μόνα που έβλεπα στο έθνος μας είταν των πολλών προς τους λίγους. Κάματε μια μεγάλη αρχή, πολύ μεγάλη και σημαντικιά, που σαν τή μιμηθούν κι' άλλοι ή με το γλωσσικό ζή- τημα ή με άλλο ζήτημα, μπορεί να δούμε κι' έμεις μια μέρα του Θεού. Για σας!

Βιβλία θα σας στείλω. Τώρα δεν έχω περ'ά τήν 'Ιλιάδα(και τον Ταμπουρά που ξανατυπώνεται). Θα σας στείλω σε 3)4 βδομάδες. Το μόνο που θα σας παρακαλέσω, σ' όπιοι δίνετε, γράφετέ μου τ' όνομά του ώστε να το περνά στο Κατάστιχό μου.

Βλέπω, μερικές έφημερίδες άρχισαν τις συνη- θισμένες «ψεφτιές». Μου φρίνεται πως οι έφημερι- δογράφοι δεν έχουνε δικαίωμα, τάχα έπειδή είναι τόπος να γράφουν ότι θένε και να προσβάλουν. Τότε έχει το δικαίωμα κι' ό άλλος να τους σωπάινει μ' όποιον τρόπο μπορεί.

Σας απάζομαι

πρόθυμος

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

από μέσα 'Ενώ τα ξέρει όμως δεν τα λογαριάζει, γιατί δεν μπορεί να λημονήσει τήν άγώνα και τήν κόπο και τα σφίσματα του λυρικού ποιητή που θέ- λησε να πετ'ησει και τή δραματική περιοχή τής τέχνης. Κ' έτσι φαντάζεται και το γνήσιο δραμα- τικό ποιητή πως σκοτίζει τόσο το κεφάλι του και βιάζει τόσο πολύ τόν έκυτό του για να πιτύχει τις δραματικές συγκινήσεις. Δέ θέλει να ττοχατεί πως καθώς ό γεννημένος μουσικός μπορεί και ύποτάζει τόν ήχο, καθώς ό γεννημένος λυρικός ποιητής σκα- τεί στην τσίπη του το μαγικό κόσμη του στίχου, έτσι κι ό γεννημένος δραματικός μεταχειρίζεται με τήν ίδια εύκολία τα δραματικά του μέσα. Και τούτο γιατί βλέπει τή ζωή μονάχα με τα μάτια του δραματικού ποιητή και δέχεται τή συγκίνησή του απ' αυτή μόνο σε μορφές, σε πράξεις, σε δρα- ματικές συγκρούσεις κι ό άγώνας του κι ό κόπος του κ' ή δουλιά του κι ό ιδρωτας δεν είναι περ'ά μόνο πως να ύποτάζει τή συγκίνησή του στην καλλιτε- χνική άπαιτήση και μόνη του σκληριά είναι, καθώς και του μουσικού και του λυρικού ποιητή, το νόημα τής τέχνης. Τα δραματικά μέσα δεν είναι τεχνά- σματα από τή φύση τους, κατανατ'αν τεχνάσματα μόνο για το μη γνήσιο δραματικό, για τόν άδύναμο

ποιητή. Κατανατ'αν άκόμα τεχνάσματα για κείνον που δεν έχει γνώμονα τήν καλλιτεχνική άπαιτήση, μα τήν άπαιτήση ενός όρισμένου θεατρικού κοινού. 'Ο κριτικός Πιλάμας βλέπει μόνο τούτο, γιατί σε τούτο μόνο σκόταψε ό ποιητής Πιλάμας. 'Ο πό- λημος που κάνει στή μελέτη του αυτή τής εύκο- λης δραματικής έπιτυχίας, που κνηγούν οι περσό- τειροι δραματικοί του τόπου μας, είναι σωττός και δικαιολογημένος, ή άρνηση όμως του θεάτρου γενικά για κριτήριο του δραματικού ποιητή είναι όλοτελα ύποκειμενική, γατί ή ιστορία μας δείχνει το αντί- θετο. Κι αν άκόμα δεχτούμε πως είναι δυνατό να ύπάρχει δράμα όξω απ' το θέατρο, και τούτο άκόμα για να ναι δράμα πρέπει να μας δίνει δραματικές συγκινήσεις έστω και με λυρική άκόμα έκφραση. Σκοπός μου έδώ δεν είναι να ναναπτύξω τις δικές μου ιδέες για το δράμα, μα να δείξω μόνο πως θα χρειαζόνταν να ναντικρύσει το δράμα μια αντικειμενική μελέτη για το δράμα, έστω κι όξω από το θέατρο. 'Ο κριτικός των «Γραμμάτων» μας δίνει το ύποκει- μενικό αισθηματ' του μόνο για το θέατρο, κ' έτσι με όλες τις σωττές παρατήρησεις που κάνει σε με- ρικές μεριές, με όλες τις αγαθές συμβουλές που δί- νει σε πολλά στους νέους δραματικούς, ώστόσο στο

γενικό συγχύζει πιο πολύ παράτι φωτίζει. Και με όλη τήν εύγενική διάθεση που του άναγκωρίζω πως έχει να βοηθήσει με τα λόγια του το σήκωμα του δράματος στον τόπο μας, όμως δεν μπορώ να κούψω πως συχνά άποκάτω από τις γραμμές του αιστά- νομαι να μιλεί το πείσμα του λυρικού ποιητή, που δεν έχει το δραματικό χάρισμα κ' έτσι ζητάει να πλάσει στη φαντασία του ένν θέατρο, όπου μπο- ρούν να παχτούν μ' έπιτυχία τα δράματα που θέ- λει σώνει και κλά να γράψει κι ως του λείπει ή μπόρση. Τόν ύποκειμενισμό αυτό τον βόισκα μια από τις μεγαλύτερες αδυναμίες τής κριτικής του ποιητή του «Αωδεκάλογου». Τόν κάνει να μην μπορεί να προσέ- ζει πιστερο σε κάποιες αντικειμενικότερες άπαιτήσεις, που έπιβάνονται από τήν ίδια τή φύση τής τέ- χνης, τόν οδηγεί στο να μπιστεύεται περσότερο άπ'ότι έπρεπε όχι μόνο στη δική του ποιητική δυ- ναμικότητα, μα και να τήν άνεβαίνει σε κανόν, να τή γενικοποιεί σ' αισθητική περιωπή, όπως δεν μπορεί να γίνει ούτε στους μεγαλύτερους δημιουργο- ύς που είδε ή ανθρωπότητα. Θα φέρω ένα χιτρι- χριστικό δείγμα: Μιλώντας για κάποιο συγγραφέα που μεξιλκρώθηκε το παρασμένο καλοκαίρι στο θέα-

Ὁ παλληκάρια,

τοῦ ἀρχαίου τοῦ Βυζάντιου νέα γενεά,

Γειά Σας!

Μίσο' ἀπ' τὰ βάρη τῆς καρδιάς μου βγαίνει ἀφτός μου ὁ χαιρετισμός, πούνοι μαζί και στεναγμός ἀλαφρωμοῦ, και θαυμασμοῦ ξεφώνημα, και φάνισμα χαρᾶς.

Ἄς τὸν πάρει στὰ φτερούγια του τὸ νιολεφερωμένο ἀγέρι τῆς Ἀνατολῆς, κιὰς Σας τὸν φέρει ὡς φίλημα, κιὰς Σας τὸν φέρει ὡς δάκρι, φίλημα ἀ-δερφικῆς ἀγάπης και δάκρι ἐβνωμοσύνης ἐθνικῆς.

Ὅταν πρωτόμαθῃ τὸ γλυκὸ συνταιριασμὸ Σας, ὅταν πρωτοδιάβασα τὸ παλληκαρῆσιο «καταστατικὸν» Σας, συνεπάρθηκα, ἀναγάλλιασα και κράβγασα «Νὺν ἀπολύεις»!

Ἦθελα νάμουν Πίνδαρος, νὰ κρούζω τὸ δοξάρι, νὰ ψάλλω Πύθια γιατὰ Σας, Ὀλύμπια νὰ Σας ψάλλω, πού ἀναδείξατε νικήτρα τὴν Ἰδέα, τὴν πεντάμορφη, τὴν ἐφτάχαρη, τὴν κοσμολόγητη.

Τὰ σύμβολά Σας νὰ εἶναι λύρα και ρομφαία' μετὴ λύρα νὰ ἐλκύζετε γλυκὰ τις ἀδολες ψυχές, πού νεϊρέβουνται τὴ θρυλούμενη μεγαλοσύνη τῆς Ἑλλάδας τῆς αἰώνιας και νάβγατίζετε τὸν τιμημένο τὸ στρατὸ πού θὰ ὀδηγήσῃ τὴ Ρωμιοσύνη τὴν ἀπέθαντη στὴ δόξα τῆς τὴν ἀληθινῆ' μετὴ ρομφαία πάλι νὰ χτυπάτε και νὰ καταστήνετε ἀνίκανες γιατὸ μάχη τις καρδιές τις διαστρεμμένες πού ἀρέζονται στὴ σκπίλα και θρέφονται ἀπὸ μούχλα, και γι' ἀφτό ξακολουθοῦν νὰ καλλιεργοῦν τις φτωματινες, και νὰ μπουδίζου τὸ ἀπολύμασμα τοῦ ἔθνους τοῦ ταλαίπωρου.

Ναι Παλληκάρια, ἡ δουλειά Σας εἶναι μεγάλη κιωραία, κιόχι τόσο δύσκολη πού φαίνεται. Ὁ Σκολαστικισμός ἕναν μπάτσο μόνο θέλει, μοιάζει μετὸ Χαμιτισμό, πού, ἐνῶ φκίνουσαν τόσο φοβερός, σωριάστηκε κάτου μέναν μπάτσο πού ἔδωσε ὁ Νιαζῆς τοῦ Σαμῆ — πασά στὸ Μοναστήρι. Ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ γραμματισμένοι τὸ κατάλαβαν πιά, πὺς ἡ αἰτία πού δὲν πάμε καλά εἶν' ὁ Σκολαστικισμός και μόνος ὁ Σκολαστικισμός, και περιμένουν τὸ σύνθημα' χαρὰ σῆσας πού θὰ τὸ δώσετε!

Ἐμεῖς εἴμασταν οἱ ἐπαναστάτες πού τὸν ἀδυνατίσαμε. Ἐσεῖς εἶστε τώρα ὁ ταχτικὸς στρατός

πού θὰ τὸν πολεμήσετε και θὰ τὸν νικήσετε κατὰ κράτος.

Θάρρος, Παλληκάρια, ὁ προορισμός Σας εἶναι θεός, ἡ δουλειά Σας δοξοφόρα, ἐθνοσώστρα!

Ἡ καθαρέβουσα, πού λένε, εἶναι τὸ συμτωματικὸ παθολογικὸ φάνισμα τῆς μεγάλης και μακροχρονῆς ἀφτῆς ἀρρώστιας τοῦ γένους' εἶναι σὰν τὴν κοκκινίλα στὰ μάγουλα τοῦ χτικιάρη, πού γελάει τοὺς ἀνδρους, ἔτσι κι' ἀφτὴ γελάει μόνο τοὺς ἀμαθους τοὺς ἀνήξερους. Πολεμήστε τὴν ἐπιστημονικά και πιδέξια, πολεμήστε τὴν ἀλύπητα' δεῖξτε πὺς εἶναι στοιχεῖο παθολογικὸ τοῦ γλωσσικοῦ ὀργανισμοῦ. Φωτίστε τὸν κόσμον, ἀκόμα και μεταχειρίζοντας γιατὸ ὄργανο ἀφτῆ τὴν ἰδέα. Ψέματα πὺς κάτι ἔκαμε κι' ἀφτὴ, ὅτι κι' ἔκανε και κάνει ὡς τὴν ὄρα (ζὺν κεί πού τὴ μεταχειρίζονται οἱ καλοὶ μας γιατὸν ἀγῶνα, εἶναι ἀρνητικὸ, καταστρεφτικὸ, ὀλέθριο, και ὀλέθριο.

Πάλε Γειά Σας, Παλληκάρια.

Ζήτω τῆς «Συντροφιάς» Σας!

Πρόθυμός Σας

M. ΦΙΑΝΤΑΣ

Tchataldla—Turquie

6 τοῦ Μάρτη 1910

7

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Χάρηκα μεγάλη χαρὰ μετὸ γράμμα σας.

Ὁ ἀγῶνας μας θάσβουε ἂν νέες ζεστές καρδιές δὲν ἔρχουσαν μαζί μας. Τόβλεπα, και ἀπὸ πρόπερσι κάθησα και ἔγραψα μιὰ προκήρυξη στοὺς νέους, στὴ μαθητικὴ και στὴ φοιτητικὴ νεολαία. Δόξα σὲ σας πού τὸ κάματε ἀφτό τὸ μεγάλο βήμα.

Λοιπὸν τώρα ἐσεῖς ὀμπρὸς και ἐμεῖς νὰ βοηθοῦμε κι' ἀφτό εἶναι τὸ σωστό! Μὰ νάστε νείοι μετὰ ὄλα σας! Ἡ ἐρωτικὴ φωτιά, πού εἶναι μέσα σας, ἡ ἀληθινὴ δυναμομάνα γιατὸ κάθε μεγάλο και γενικὸ νὰ σας δίνει τὴν ὀρμὴ πού χρειάζεται γιατὸ νάναποδογυρίστε τὰ τόσα ἐμπόδια' ἀφ: ἡ νὰ σας κρατεῖ σ' ἐπιμονὴ ὡς τὸ τέλος, ὡς τὴ νίκη τὴν τελειωτικὴ.

Τὴν προκήρυξη μου τὴ ξαναγράψω και σὲ λίγον καιρὸ θὰ τὴν ἔχετε.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον μου ἀτὸ γλωσσικὸν ζήτημα

δὲν ἔχω ἰδῶ οὔτε ἕνα ἀντίτυπο. Τάχει ὁ Ταχκόπουλος ὄσα ἔμειναν, πάρτετε ὄσα θέτε, και στειλετε μου κι' ἔμένα καμιά δεκαριά.

Ἀπὸ ἕνα φιλι ἀγάπης:

σ' ὄλους σας

ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Πόλη

3-4-1910

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΟΛΕΙΟ

Σ

ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (*)

Τέλειωσε ἡ πρώτη σκολικὴ χρονιά «κακὴν κακῶς». Ὁ Θύμης, εἶναι σωστό, πὺς στὰ τελευταία κατῶρθωσε νὰ κουτσουδιαβάξῃ. Πόσες ὄμως σημαντικὲς ἀπώλειες δοκίμασε, πόσο ριζικὰ ἔβλαψε τὸ πνέμα του, πόσο φοβερὰ ρήμαξε τὸ κορμί του, γιατὸ νάποχτήσῃ τὸ μικρομικροῦτσικο αὐτὸ κέρδος, γιατὸ νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ δάσκαλο αὐτὸ τὸ ἄδωρο δῶρο. Ὁ Θύμης τώρα πιά δὲν εἶτανε τὸ χαροπὸ κείνο παιδί, τὸ ἔξυπνο, τὸ ζωερὸ, τὸ γεμάτο δροσιά και γέλιο. Τὸ ἔχει ξεενεύσει τὸ σκολεῖο μ' ὄλες τικκά-κωσές του. Ἐῖχανε βαθουλωθῆ τὰ ματάκια του ἀπ' ὄλα τὰ πᾶνθρωπα μέσα, πού μεταχειρίζεται ὁ δάσκαλος γιατὸ νὰ διδάξῃ κείνο πού τοῦ λείει ὁ τυφλοσύρτης του, τὸ πρόγραμμα. Κι' ἂς πᾶν νὰ φώναζε ἀπὸ τὸ δέκατο ἔβδομο ἀκόμη κίβνα ὁ A. Comenius πὺς «ἡ μόρφωση κ' ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ κατῶρνεται χωρὶς πληγές, χωρὶς σκληρότητα, χωρὶς καμιά βία, ὄσο μπουρεῖ πὺς εὐκολα, πὺς εὐκάριστα και σάμπως αὐτόματα» (M. Did.) Ὁ δάσκαλος τὴ δουλιὰ του. Κ' οἱ μαθητάδες του μέρα τὴ μέρα ἀπὸ τὴν ἀκίνησιὰ, τὸ πὺς βλαβερὸ πρᾶμα στὰ παιδιὰ τοῦ σκολεῖου, κατὰ τὸν Alex Key, τὴ διανοητικὴ ὑπερκόπωση, τὴν ἀηδία, τὴν ἔλλειψη κά-θε φροντίδας γιατὸ κορμί, κατατσακισμένοι και ἀναιμικοί, γέρνκε τὸ κεφάλι, σὰν τὰ δέντρα πού μένουνε λυγισμένα ἀπὸ τὸ ἀκατάπυτο φύσημα τᾶ-νέμου.

Μιὰ μονομέρεια καταστρεφτικὴ παρατηρεῖται στὴν πορεία τῆς ἀγωγῆς μας. Κ' ἡ μονομέρεια

(*) Κοίταξε φύλλα 350, 352, 370 και 332.

τρο, λέει: «Ὁ ποιητὴς μπουρεῖ νὰ πέφτει κάποτε, μὰ δὲν ξεπέφτει. Ἐῖρω πὺς ἐκεῖνος πού ἔγραψε τὸ «Βιβλίον τῆς Αὐτοκρατορίας» δὲν μπουρεῖ νὰ σκαρῶνει ἔργα γιατὸ μαζιλάρωμα και ἂν ἀκόμα τὸ θελήσῃ, ἔτσι ἀπὸ καπρίτσιο. Πὺς πολὺ τὴν ἐμπιστέβουμαι τὴν αἰσθητικὴν τοῦ ἐνός, τοῦ ποιητῆ, ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου, τὴν πεισματάρια και τὴν ἀσαθοῦρωτη». 1) Παρακαλῶ, μὴν παρανοηθῶ. Τὸ ἔργο πού μαζιλαρώθηκε και πού ὁ κριτικὸς ὀμολογεῖ πὺς δὲν τὸ ξέρει, οὔτ' ἐγὼ τὸ ξέρω. Τὸ ἴδιο, δὲ μὸς περὶ στὸ νοῦ μου νὰ ὑπερασπίσω τὴν αἰσθητικὴν τοῦ κόσμου, πού θυμόνε τὸ συγγραφέα τῆς «Τρισεύγενης». Ἄν φέρνω τὸ παράδειγμα, τὸ κάνω μόνο γιατὸ νὰ φήσω τὸν κριτικὸ νὰ πεῖ μονάχος τὴν πεποιθήση πού ἔχει σὲ ποιητικὲς δυναμικότητες περσότερο πκρά σὲ κάπια ἀντίληψη τῆς τέχνης πὺς ὀρισμένη. Πού φέρνει αὐτὴ ἡ πεποιθήση στὴν αἰσθητικὴν τοῦ ἐνός, τοῦ ποιητῆ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέξουμε στὴν παγκόσμια φιλολογία γιατὸ νὰ τὸ δοῦμε. Φτάνει νὰ νοῖσουμε τὸ «Δωδεκάλογον τοῦ Γύφτου» γιατὸ νὰ πειστοῦμε ἂν «ὁ ποιητὴς μπουρεῖ νὰ πέφτῃ κάποτε, μὰ δὲν ξεπέφτει». Τί κίντυνος μπουρεῖ νὰ γένει αὐτὴ ἡ

1) Σκόρπια και πρόχειρα θεατρολογικά. Δις «Νουμά», ἀριθ. 361.

πεποιθήση σὲ ποιητικὲς ἰκανότητες κατῶτερες τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκάλογου», δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ θυμῆσω πάλι τὰ ὄργια τῶν ποετᾶστρων.

Νομίζω νὰ φτάνουν πιά στὸν κ. Π. Φλ. τὰ δείγματα πού ἔδωσα τοῦ ἀκρου ὑποκειμενισμοῦ τῆς κριτικῆς τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκάλογου», τῆς ἔλλειψης κάπιας πὺς σταθερῆς ἀντίληψης τῆς τέχνης ἀπὸ αὐτὴ, και τῆς προσπάθειας νὰ στηρίξει μετὰ αὐτὴ τις ἀδύναμες στιγμῆς τῆς ποίησῆς του. Στὰ δύνατα σημεῖα αὐτὰ τοῦ ἔργου του εἶχα κ' ἔχω πάντα μιὰ ἀντιλογία και αὐτὰ θαρρῶ πὺς ἐνεργοῦν ὀλέθρια στὴν πρόοδο τῶν γραμμάτων μας, βρίσκοντες τὸ κατᾶλληλο ἔδαφος ὄστε νὰ βοηθοῦν νὰ συγχύζεται ἡ αὐστηρὴ και καθαρὴ ἀντίληψη τῆς τέχνης, νὰ κηρύχεται ἡ ἀναρχία κυριολεχτικά στὸ νόημα τῆς και νὰ σέρνεται ἡ ποιητικὴ προσπάθεια πὺς πολὺ στὴν ἐπίδειξη μπόρεσης ποιητικῆς, παρὰ στὴν αὐτοσυναίσθηση και τὴν ἀνάπτυξη τῆς πραγματικῆς ποιητικῆς μπόρεσης. Μετὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα εἶπα και ξαναλέω τὸ θαυμασμὸ μου σὲ ἄλλους κά-πιους ποιητῆς, πού ἂν δὲν ἔχουν τὴν περσότερη ποιητικὴ δύναμη πού ἔχει ὁ Παλαμάς, ἔχουν ὄσποσο μιὰ πὺς φωτικὴ ἀντίληψη τῆς τέχνης. Και μετὰ αὐτὸ τὸ νόημα δὲ θὰ πᾶψω νὰ φωνάζω: Πίσω

πρὸς τὸ Σολωμό! Πόσο μὸς ἀρέσει νὰ γυρνᾶει ἡ ἐμπνευση τοῦ ποιητῆ στὰ πίσω, ἔλαβα ἀφορμὴ νὰ τὸ πᾶ συχνὰ σ' αὐτῆς τις στήλες.

Και γιατὸ νὰ μὴν παρανοηθῶ πάλι, πρέπει νὰ τὸ πᾶ πὺς μετὰ τοῦτο δὲν ἰνοῶ πὺς ἡ ποίηση τοῦ Παλαμά δὲν μπουρεῖ νὰ διδάξῃ σὲ πολλὰ μετὰ τὰ φωτινὰ σημεῖα τῆς, μὰ δυστυχῶς μπουρεῖ νὰ τὸ κάμει μόνο σ' ἐκεῖνον πού πῆρε τὴν προπαίδεια τί εἶναι ποίηση σὲ ποιητῆς, καθὼς ὁ Σολωμός κ' ἔτσι δύναται νὰ ξεδιαλύνει και πού εἶναι ἀληθινὴ ποίηση και στὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκάλογου». Ζωντανὸ παράδειγμα πὺς τὸ τελευταῖο ἀδυνατεῖ νὰ δώσει τὴ διδασχὴ αὐτὴ, εἶναι τὰ λόγια τοῦ κ. Π. Φλ. πού παρακίνησαν αὐτὴ τὴ φλυαρία μου. Ὁ Παλαμάς εἶναι, μπουρεῖ νὰ πεῖ κανεῖς, περσότερο ποιητῆς παρὰ τεχνίτης. Παντοῦ σχεδὸν τὸν κυριέβει ἡ ὀρμὴ κ' ἡ ἐμπνευση του, ἀντὶ νὰ τις κυριέβει αὐτός. Χαρακτηριστικὸ τῆς Μούσας του δὲν εἶναι νὰ δέ-νει τὸ λόγο του στὸ χρυσὸ δαχτυλίδι τοῦ ρυθμοῦ, γιατὸ νὰ μεταχειριστῶ τὴ δικὴ του ἔκφραση, μὰ περ-σότερο νάφινεται στὸν ἀκράτητο ρυθμὸ τοῦ λόγου του' εκαὶ ὄλα, ὄ Λόγε, ἀράδα βάλασαν, γιατὸ νὰ πᾶρω πάλι τὰ ἴδια λόγια του. Μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ μὰς δείχνει ὄλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του, μετὰ τὴν

αυτή, που δέν είναι τίποτα περισσότερο τίποτα λιγότερο παρά μιὰ πλάνη, υποστηρίχθηκε από τὸ Lindner κι ἄλλους παιδευγούς. Ὅτι τὸ ζήτημα σὰ νὰ καταντῆ πρὸ γενικό, ἀφοῦ ἀφορᾷ ὄχι μονάχα ἡμᾶς μὰ καὶ μερικούς ἄλλους λαούς που δέν εἶχανε ἴσαμε τὰ τώρα τὸ εὐτύχημα νὰπαλλαχτοῦνε ἀπὸ αὐτὴ τὴν πλάνη. Λαούς που δὲ βρίσκονται στὴν πρωτοπορεία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνάπτυξης. Γράφτηκε δηλαδὴ πὼς ὅλη ἡ προσοχὴ τοῦ δασκάλου κι ὅλη ἡ προσπάθεια τῶ γονέων πρέπει νὰ στρέφεται πρὸς τὴν πνευματικὴ μονάχα ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ. Γιὰ τὴ σωματικὴ ἀγωγή μήτε λόγος πολὺς νὰ γίνεται μήτε σοβαρὴ παρατήρηση νὰ καταβάλλεται. Ἡ μονομέρεια ἔμως αὐτὴ κ' ἡ ἀποκλειστικότητα τῆς ἀγωγῆς εἶχε ὡς τὰ τώρα καὶ μπορεῖ σίγουρα νὰ ἔχη στὰ στερνὰ πολὺ καταστρεφτικὰ ἀποτελέσματα. Δέν πρέπει βέβαια ἡ ψυχὴ μονάχα νὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενο τῆς ἀγωγῆς, μὰ καὶ τὸ κορμὶ ἐξίσου. Ἡ περιφρόνηση πρὸς τὸ κορμὶ, σωστὲς βυζαντινισμός, εἶναι καιρὸς νὰ λείψῃ. Γιατί οἱ πρὸ πολλοὶ ξέρομε πόσο μεγάλη σκέση ἔχουν ἡ διάπλαση, ἡ εὐεξία κ' οἱ λειτουργίες τοῦ κορμιοῦ μὲ τὴν ψυχικὴ ὑγεία καὶ τὴν ψυχικὴ ἐνέργεια. Ἐπειτα δέν πρέπει νὰ ξεχαστῇ ποτὲς πὼς, πολὺ ὀρθὰ καὶ σοφῶτατα, ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν Ἑλλήνων, που εἶναι διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητας στὸ κάθε καλὸ κι ὠφέλιμο, εἴταν ἐξίσου σωματικὴ καὶ ψυχικὴ, ἀφοῦ ἡ παιδεία τους περιλάβαινε τὰ περιεχτικὰ αἰσθητικὴν καὶ μουσικὴν (κ. Πλάτ. Πολιτ. 3, 411, Κλειτ. σ. 407, Ἀριστ. Πολιτ. 7, 13 κτλ.). Πόσο ἀναγκαῖα εἶναι ἡ σωματικὴ ἀγωγή γίνεται φανερό κι ἀπὸ τὰ παρακτω. Οἱ προδιάθεσεις τοῦ ἀθρώπου, που εἶναι τόσο συντελεστικὲς στὴ μόρφωση τοῦ χαραχτῆρα καὶ τῆς τέτοιας ἢ τέτοιας ἐξέλιξης τῆς ζωῆς του, εἶναι στὴν ἀρχὴ μονάχα σωματικὲς. Μ' ἄλλα λόγια οἱ προδιάθεσεις δέν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρά κληρονομικὲς φυσικὲς δεξιότητες τοῦ κορμιοῦ. Πνευματικὲς προδιάθεσεις δέν ὑπάρχουνε. Ἀργότερα ὅμως οἱ σωματικὲς αὐτὲς προδιάθεσεις στὴν ἀνάπτυξη τοῦ κορμιοῦ καὶ μὲ μέσο τοῦ κορμιοῦ στὴν ἀνάπτυξη τῆς ψυχῆς τοῦ ἀθρώπου, ἔχουνε ροπή στὴ γένεση καὶ πορεία πολλῶν ψυχικῶν φαινομένων, παίρνουνε μέρος στὴ διανοητικὴ τοῦ ἀτόμου μόρφωση καὶ μποροῦν νὰ ὀνομαστοῦνε καὶ πνευματικὲς. Κι ἀπὸ τίς τέτοιες ἢ τέτοιες ἐνεργείες τοῦ γεροῦ ἢ παθιασμένου κορμιοῦ καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὴν ἐπίδραση που ἔχει τὸ νευρικὸ σύστημα

στὴν ψυχὴ ὑποστηρίζονται κι ἀναπτύσσονται οἱ διάφορες αὐτὲς τοῦ ἀθρώπου προδιάθεσεις, που, καθορισμέναι, τόσο σπουδαῖα συντελοῦνε στὴ διάπλαση καὶ τὴν προαγωγή του. Μὰ κ' οἱ ἐπίδρασεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, δηλαδὴ οἱ κλιματικὲς, ἀτμοσφαιρικὲς καὶ λοιπὲς ἐπίδρασεις (θερμότητα, ὑγρασία, κρῦο, κατοικία, τροφή, ἀσκολία,) που εἶναι ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀνάπτυξης καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας στὰ διάφορα ἔθνη, οὐσιαστικὰ καὶ καθαυτὸ στὸ κορμὶ ἐπενεργοῦνε καὶ μὲ μέσο τοῦ κορμιοῦ στὴν ψυχὴ. Ὅστε, ὅτα δὲ συμπεριλαβαίνουμε μίσα στὸν κύκλο τῆς ἀγωγῆς τὴν ἀρμονικὴ ἀνάπτυξη κι ἀκοίμητη περιθάλψη τοῦ κορμιοῦ, ἐξὸν που προκαλοῦμε τὸν πρόωρο θάνατο τοῦ ἀτόμου, παραβλάφουμε καὶ τὴν πνευματικὴν του ἀκόμη ἀνάπτυξη καὶ πρόοδο. Μὰ μήπως σὰ δὲ φροντίζουμε γιὰ τὸ σῶμα δὲ γινόμαστε ἀφορμὴ νὰ παθαίνουνε πολλὲς βλάβες τὰ αἰσθητήριά μας ὄργανα, τὰ πρῶτα, πρὸ σπουδαῖα καὶ μοναχὰ μέσα, που μ' αὐτὰ δημιουργεῖται καὶ κρατύνεται ὁ πνευματικὸς βίος, δηλαδὴ που μ' αὐτὰ παράγονται στὴν ψυχὴ τὰ αἰσθήματα, γεννιοῦνται οἱ παραστάσεις, σκηματίζονται οἱ συλλογισμοὶ καὶ κρίσεις, ἀναπτύσσονται οἱ ἰδέες κτλ.

Κι ἀφοῦ τόσο μεγάλη εἶναι ἡ σπουδαιότητα τῆς ἀγωγῆς τοῦ κορμιοῦ, ὁ παιδαγωγός, ὁ δάσκαλος, ὁ ἔφορος δέν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι πολὺ βαθῆς γνώστης τοῦ ἀνθρώπινου κορμιοῦ, τοῦ περιφημομηχανισμοῦ του, κάθε λειτουργίας κι ἀνάγκης του, μ' ἄλλα λόγια νὰ εἶναι ὅσο μπορεῖ πρὸ καλὸς ὑγιεινολόγος καὶ φυσιολόγος ;

Δέν περᾶσανε λίγα χρόνια ἀφ' ὅτου πολλὰ πολιτισμένα κράτη προσπαθῆσανε καὶ πετύχανε μὲ τὴν σκολικὴ τους ἀγωγή τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξη ψυχῆς καὶ κορμιοῦ. Οἱ σκολικοὶ κῆποι, ἡ Σουηδικὴ γυμναστικὴ που στηρίζεται ἀπάνω στὴ φυσιολογία, οἱ συχνοὶ περίπατοι, οἱ λουτρῶνες, τὸ λογικὸ μῶρμα τῶν ὠρῶν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀνάπαυσης, τὸ κολύμπι, τὸ κουπί, ἡ χειροτεχνικὴ ἐνασχόληση, οἱ συχνὲς ἀποθεραπευτικὲς ἀσκήσεις, τὰ ἐπιστημονικῶτατα καμωμένα θρανία, ἡ θρεπτικὴ τροφή, τὰ συχνὰ διαλείμματα, τὸ παιχνίδι, ἡ ταχτικὴ ἐπίβλεψη τοῦ γιατροῦ, τὰ τεχνικὰ μαθήματα σ' εὐρὴ κύκλο καὶ τόσοι ἄλλοι εὐεργητικοὶ παράγοντες ὕστερ' ἀπὸ βαθειὰ μελέτη ἀφοῦ θρονιαστῆκανε μέσα στοὺς κανονισμοὺς καὶ στὰ προγράμματα τῶν σκολειῶν, μπόδισανε τὴν πορείαν πρὸς τὸ μακροκόμο, ὅπου πρὸ πρῶτα ὠδήγησε ἡ παραμέληση τῆς ἀγωγῆς τοῦ κορμιοῦ, καὶ βάλανε γερὰ τὰ θεμέλια τῆς καλλιτέρεψης τοῦ εἶδους.

Ἐμεῖς καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα τί κάναμε

MIX. I. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη δρ. 10

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ δρ. χρ. 12 1/2

Γιὰ τίς ἐπαρχίαι δεχόμεστε καὶ τριμήνες (3 δρ. τὴν τριμήναι) συνδρομῆς.

Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂν δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συνδρομὴ του.

20 λεπτὰ τὸ φύλλο λεπτὰ 20

Τὰ περασμένα φύλλα τοῦ Νομαῦ πουλιοῦνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμῇ.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κισκία (Σύνταγμα, Ὁμόνοια Ἐθν. Τράπεζα Ἑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιοδρομοῦ (Ἀκαδημία), Βουλῆ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδηροδρομοῦ Ὁμόνοια), στὸ κισκί Γιαννοπούλου (Χαυτεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα Ἐστίας Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρου στὴ Βουλῆ).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πραχτορεία τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἰδέες, θεωρίαι καὶ λαὸς — Ὁ Σεβαστοπούλειος ἀγώνας. — Φοιτητὲς καὶ δημοτικὴ. — Ὁ σηκωμὸς τῆς Ἀρβανιτιᾶς. — Οἱ χαμοθεοί.

ΜΕΓΑΛΗ κίνηση γύρω ἀπὸ διάφορες ἰδέες τὸν τελευταῖο καιρὸ μᾶς ἀναταράζει. Σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς μπορεῖ νὰ ἰδῆ κανεὶς ἓνα ἀναχόχλασμα καὶ μιὰ προσπάθεια γ' ἀλλαγῆς. Ἐτοὶ ὅμως ἀδύνατον καὶ ἀνοργάνωτη πού βρέθηκε ἡ κοινωνία μας, δὲ βρίσκει στέρεο δρόμο νὰ πατήσῃ μὰ ταλανίζεται δῶθε κειθε ἀπὸ θεωρίαι καὶ γνώμες που ξεχειλίσανε ἀπὸ παντοῦ.

Στὴν πολιτικὴν ξεφυτρώσανε ριζοσπαστικὰ, ἀνορθωτικὰ καὶ λαϊκὰ κόμματα, που τὸ καθένα τους κλείνει μέσα χίλιων εἰδῶνε ἀντίθετα στοιχεῖα κ' ἔτσι γίνεται ἀδύνατη καὶ μάταιη ἡ μελλούμενη συνεργασία τους. Τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα ἔχει καὶ ἀστούς καὶ σοσιαλιστὲς, τὸ ἀνορθωτικὸν ἔχει πολλοὺς πολιτικούς τῆς μικροσυναλλαγῆς καὶ τοῦ κοτζαμπασισμοῦ, καὶ τὸ λαϊκὸν ἔχει μέσα του στοιχεῖα καθε ἄλλο παρά λαϊκὰ : μεγαλοτραπεζίτες, μεγαλοπολιτικούς, μεγαλοαστοὺς καὶ διάφορα ἄλλα λαϊκὰ ταμπούρια.

Ὅλη αὐτὴ τὴν ἀνακατοσύρα τὴ φέρνει ἡ ἀμορφωσιά τοῦ λαοῦ τοῦ περισσότερο, που δέν ἔχει

ἴδιο τρόπο μᾶς ξεχύνει τὴν ἀδυναμία του πλατύστομα. Καὶ γιὰ νὰ μὴν παραξηγηθῶ καὶ πάλι: Μὴ νομῖσαι ὁ ποιητὴς πὼς καταδικάζω τὴν πλατυρρημοσύνην του, καθὼς τὴ λέει ὁ ἴδιος στὸν Πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου», μὴ φανταστῆ πὼς ἔρχονται στὸ νοῦ μου οἱ ποιητικὸι ἄριστοι τοῦ Πόε, που σὲ πολλὰ σημεῖα τους συζητεῖ καλὰ σ' ἓνα κεφάλαιο τῶν «Γραμμάτων», ἔν καὶ στὸ γενικό κάπως ἔξω ἀπὸ τὴν οὐσία. Καθὼς σωστὰ παρατηρεῖ στὸν Πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου» κ' ἡ τοιχογραφία ἔχει τὸ λόγο της νὰ ὑπάρχει καὶ στὴν ποίηση. Κ' ἐγὼ νομίζω πὼς καθὼς στὴ ζωγραφικὴν, μπορεῖ νάναί κανεὶς τρανὸς ζωγράφος μὲ τὴν τοιχογραφία, ἔτσι καὶ στὴν τέχνη τοῦ λόγου μεγάλος ποιητὴς μὲ τὴν πλατυρρημοσύνην. Μὰ θαρρῶ πάλι πὼς τὸ πᾶν στὴν τέχνη εἶναι ἡ ὀργανικὴ ἐνότης τοῦ περιεχομένου μὲ τὴν ἐκφραση. Τὸ πλεῖον τοιχογραφικὸ τῆς ποίησης τοῦ «Δωδεκάλογου» τὸ ἐχτίμησα κ' ἐγὼ στὸ «Πανηγύρι τῆς Κακάβας», τὴν ἔβρημ τῆς εὐγλωττῆς του πλατυρρημοσύνης τὴν αἰσθάνθηκα στὸν «Προφητικόν», τὴ μὲ πολὺ αἰσθητικὴν καὶ κάλλος λυρικὴ διάχυση τὴν ἀγαπῶ σὲ μέρη τοῦ «Βιολιοῦ» καὶ τοῦ «Ἀσκραίου», ὅμως τὸ ἀκράτητο καὶ συχρὰ ἄμορφο εἶχμα στὰ περισσότερα λ. χ. ἀπὸ τὸ «Γυρισμὸς», ἢ

οἱ πολλὲς ἐκατστάδες τῶν στίχων στοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς Λόγους τοῦ «Δωδεκάλογου» νομίζω πὼς δέν εἶναι πιά ποιητικὴ πλατυρρημοσύνη, μὰ— ἄς μοῦ συχωρεθῆ ἡ ἐκφραση— κάπως ἀκαλαίστητη πεζολογικὴ περισσολογία, ἀντικαλλιτεχνικὸς πλατυασμός. Κι αὐτοῦ ἤθελα ἴσια ἴσια μιὰ μεγαλύτερη καλλιτεχνικὴν πειθαρχία, μιὰ πιότερη αὐστηράδα, μιὰ ἀνώτερη ἰκανότητα ξεδιαλεγοῦ κ' ἓνα αὐτοκριτήριο δυνατότερο ἀπὸ τὴν αὐτοπεποιθησὴν νάμπουν στὴ μέση καὶ νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὸ ἀντιποιητικὸ γλύστημα. Κι ὁ κ. Π. Φλ., ἂν ἤθελε νὰ προσέχει λίγο περισσότερο στὸ νόημα τοῦ καθητῆς που διαβάζει, θάβλεπε πὼς κάπιο παρόμοιο γλύστημα καὶ τάση πρὸς τὸ εὐκόλο αὐτοσκέδιο παραμίλημα χαραχτήρισα (κι ὄχι ἀποκήρυξα) καὶ στοὺς στίχους μου που μοῦ θυμίζει.

Τὸ ξέρω πὼς ἂν ἡ κριτικὴ αὐτὴ προσπάθεια εἶχε τὴν πρόθεση νὰ δικαιολογεῖ μαζὶ μὲ τὰ δικὰ μου καὶ τὰ παραστράτισματα τῶν ἄλλων κ' ἴσως καὶ τοῦ κ. Π. Φλ., θάταν συμπαθέστερη καὶ σ' ἄλλους καὶ στὸν κ. Π. Φλ. Κ' ἡ δικαιολογία δέν εἶναι τόσο δύσκολη. Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἂν θέλω νὰ βαστάω κάπια αὐστηρότητα ὅσο γιὰ τὴν αἰσθητικὴν δικαιολογία τῶν γλυστηρημάτων ὅλων μας, δέν μπορῶ

παρὰ νάμαι σύμφωνος μὲ τὸν καθένα στὴν ἱστορικὴ τους δικιολογία. Ἄς μὴ κρυβόμαστε πίσω ἀπὸ τὸ δάχτυλό μας. Ὅπως κ' ἡ κοινωνικὴ μας διακρῦθμιση, καὶ τὰ γράμματά μας εἶναι ἀκόμα στὰ πρῶτα τους βήματα. Πρέπει νὰ τὸ νιώσμε ! Μὰ σύνωρα πρέπει νὰ νιώσμε πὼς κάθε πρόοδο δέν εἶναι στὴν ἱστορικὴ δικιολογία τῆς ἀδυναμίας μας, ἀλλὰ στὸ πάσκιμα νὰ τὴ γνωρίσμε σὲ ὅλο τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος της. Γιατί μόνο ἀπὸ τέτιο γνωρισμὸ θὰ πηγᾶσει καὶ μιὰ καθαρότερη ἀντίληψη τῆς τέχνης καὶ μιὰ προσπάθεια γι' ἀνώτερα καὶ ζωντανότερα ποιητικὰ ἰδανικά. Τεῦτα δὲ θὰ τὰ πλάσμε βέβαια μόνοι μας τόσο, ὅσο θὰ μᾶς τὰ δώσει ἡ ὀρμη που θάχει τὸ γύρο μας γιὰ νὰ νύψωθεῖ μὰ πάλι πρῶτη ἀπαίτηση γιὰ τὸν τεχνίτη θὰ μὲνει πάντα ἡ αὐστηρότη στὸν ἑαυτὸ του, ἡ εἰλικρίνεια, κι ὁ σεβασμὸς στὴν τέχνη. Κ' εἴτε πατριώτης, εἴτε σοσιαλιστὴς εἶναι ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ μὴν ξεχνᾷ τὴ σημασία τῆς ἐκφραστικῆς ἀριότητος, τὴν ἀξία τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ρυθμοῦ, τὴ ζωντανότητα καὶ τὴν ἀλήθεια, που χρειάζεται γιὰ πρῶτο του ὄρο ἓνα καλλιτεχνικὸν. Βέβαια ἡ ἴδια τοῦ ποιητῆ δίνει τὸ μέτρο τῆς ζωτικῆς του δυνάμεις καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀξίας του, μὰ γιὰ νὰ ἐνεργήσει

καμιά σταθερή γνώση για τα κοινωνικά του συφέροντα, και παραδέρνεται από τις αεροθεωρίες και τις αεροκουθέντες κάθε του εκμεταλλευτή. Ο στρατός του εκμεταλλεύτηκε την πνευματική του κατάντια και τον έσκουνησε σε ψεύτικη επανάσταση, για να ώφεληθῆ του λόγου του. Η πολιτική τῆς πλουτοκρατικής ολιγαρχίας τον γλείφει σαν ψωρόσκυλο πετώντας του κανένα κόκκαλο, για να τον φέρη στα θοά νερά της και να τον πνίξη μιά και καλή. Κι ο λαός αυτός δὲ χαζός άνθρωπος πλανημένος σε πολυσύχναστο δρόμο, γυρίζει από δω κι από κει κι άκούη όλους γύρω του και μονάχα δὲ σκύβη μέσα του ν' άκούη τον εαυτό του, να νοιώση τὴ δύναμή του και να διαλέξη άτός του τὸ δρόμο πού πρέπει να κολουθήσῃ.

ΤΗΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗ Κεραική διαβάστηκε στο Πανεπιστήμιο από τὸ Μιστριώτη ἡ κρίση τοῦ φαινομένου Σεβαστοπούλειου άγώνα για τὴν «καλλιέργεια και τὴν εξύψωση τῆς καθαρεύουσας.» Τὸ νὰ λέη άνοήσιες κι άσυναρτησιες ἡ γερο Μιστριώτης δὲν εἶναι καθόλου παράξενο πράμα. Ἐκείνο πού μᾶς ξαφνιάζει μονάχα εἶναι πού ύστερα από τόσες ἔθνικές συφορές, βρίσκονται άνθρωποι πού τὸ πρῶτό τους τὸ λεγόμενα και τονε θαμίζουν. Τόσο βαθειά λοιπόν ἔχει προχωρήσει τὸ πνεματικό σαράκι στὴ φυλή μας; Ἐτύχως πού οἱ θαυμασιόδες του αυτοί εἶναι από τούς πιο γεροραμολῆδες τοῦ «κλασσικού μας τόπου, Κανελλίδηδες, Καλαποθάκηδες, Μαυρομηγάληδες και τέτοιοι. Ὅλοι όσοι ζετινάζαν από πάνω τους τὴ μούχλα τοῦ προγονισμού, άκούνε τις φωνές τοῦ Μιστριώτη και ξεκαρδίζονται από τὰ γέλοια.

ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ τις προάλλες στὴν ἔθνική μας γιορτὴ άκούστηκε ἡ δημοτική γλώσσα ἐπίσημα σε προσφώνηση από τούς φοιτητές μας στο στεράνωμα τῆς στήλης τοῦ Ἱεροῦ Λόγου στο Πολύγωνο. Τὰ γενναία παιδιά τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφιάς» τὸ καταφέρναν κι αυτό. Κάθε χρόνο ἴσα με τώρα άκούγονταν οἱ ἴδιες τυπικές λέξεις, ἡ ἴδια νερόραστη ρητορική, ἡ ἴδια άπόκοτος φαμαρονισμός. Οἱ φοιτητές πού άποτελοῦσαν τὴν πιο ζωντανὴ ἔλπίδα τοῦ ἔθνους, τυλιγόνταν σε νεκροσάβανα για να γιορτάσουν τον ξεσκαλωμό τῆς Ρωμισούνης. Τους βάραινε ἡ άμορφωσιά τάχατες, για ἡ άτιμη παράδοση τοῦ «Βυζαντικῶν» και τῶν «Ὀρσοταϊκῶν»;

Ὅπως και να εἶναι, τὸ σημαντικό βῆμα πού γίνηκε φέτος εἶδεις πως ἡ νιότη μας ἔρχεται κορωνιασμένη με τὴν Πίστη και τὴν Παλληκαριά, να σπάση τὸ τέρας τοῦ Δαικαλισμοῦ, πού ρούφηζε σταλι σταλι τὸ αἷμα μας ε-κατό χρόνια τώρα. Κ' εἶται τὴν ἴδια μέρα σε να γιορτάστηκε ἡ άπολύτρωση τοῦ Γένους από τούς δυο μεγάλους Τύρανους: τον Τούρκο και τὸ Δάκκαλο.

αισθητικά αὐτὴ ἡ ἰδέα άπαιτεῖ και τὴν άρμόδιο καλλιτεχνική ἔκφρασή της και σ' αὐτὸ εἶναι, θαρρῶ, ἡ μεγαλύτερη ἀποκλειστικότητα και μονομέρεια τῆς ασσιαλιστικῆς κριτικῆς προσπαθείας, πού άφου τὸ φέρνει ὁ λόγος ἡ; εἰπῶθῃ και τούτο άκόμα στον κ. Π. Φλ., πως ὁ σκοπός της δὲν εἶναι να ξαναφέρει στον ἴσιο δρόμο τους τις ἀποπλανημένες Μούσες, ὅπως τὴν εἰρωνέβεται, μα να πεῖ μόνο κι αὐτὴ τὴ γνώμη της μέσα στις πολλές πού λέγονται για τὴν πνεματική μας κίνηση. Θάναι βέβαια χαρά της αν προσεχτεῖ από κάποιον, ὅπου μπορεί να λείει κάτι σχετικῶ σωστό. Πῶς δὲ φέρνει τὴν Ἄληθεια τὸ ξέρει πρώτη ἡ ἴδια, ὅπως τὸ ξέρει και πόσο άπληρη κι αδύναμη εἶναι. Πέρα από τὴ δύναμή της δὲν μπορεί να βγεῖ κανένας με κανένα τέντωμα. Και τώρα θὰ της ἔφτανε αν τῆς γνωριστεῖ από τον κ. Π. Φλ. πως και τούτῃ ἡ πλατύτερη ἀνάπτυξη μιζς γνώμης, πού εἶπε προτίτερη για ἕναν ποιητή, βγαίνει ὅζω από κάθε προσωπική συμπάθεια ἡ τὸ αντίθετο, και μπορεί να βεβαιώσει πως θάναι πού-θυμη να μολογήσει τὴν πλάνη της, αν ὁ κ. Π. Φλ. ἡ ὅπιος ἄλλος της άποδείξει πως ἡ αξία τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκαλόγου» εἶναι ἄλλοῦ κι ὄχι ἐκεῖ πού αὐτὴ τὴ βρίσκει, πως ἐκεῖνο πού θαρρεῖ γι' άν-τιποιητικό κι άντικαλλιτεχνικό στο ἔργο του, εἶναι ἡ ἀληθινὴ άντίληψη τῆς τέχνης, πως τέλος ἡ

Η ΑΡΒΑΝΙΤΙΑ σηκώθηκε ζητωότας να ζετινάξη τὴν Τούρκικη σκλαβιά. Δὲν ξέρουμε για τὴν ὥρα αν ἡ Τουρκία θὰ μπορέση να σβύση τὴν επαναστατική φλόγα και να χτυπήση τὸ κίνημα. Μα κι αν τὸ κάμη αὐτὸ δὲ θὰ κερδίση τίποτα, γιατί σε λίγο πάλι θὰ σηκωθῆ ὁ παλληκαριόσιος λαός γυρεύοντας τὴ λευτεριά του, με δύναμη και θάρρος περισσότερο. Εἶναι ντροπή για τὴν Εὐρώπη, για τις ἰδέες πού κυριαρχοῦνε στὴν Εὐρώπη, εἶναι ντροπή στον αἰῶνα τοῦ πολιτισμοῦ και τῆς κοινωνικῆς λευτερίας, να δυναστεύονται κάτω από τὰ μάτια της τέτοιοι δυνατοὶ μα άτυχοῖ λαοί, με τέτοιους άσπλαγγους τρόπους. Τους πατήσανε τον ἔθνισμό, τους πατήσανε τὴ γλώσσα, τους πατήσανε τὴ θρησκεία. Μα ἤρθε ἡ δίκαι ὥρα να ἔλπισουμε στὴν ἑνωμένη δύναμή τους, και με τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ να τραβήξουμε μπροστά για τὴ φυλετική τους ἀποκατάσταση. Ἡ Ρωμισούνη δὲν ἔχει παρά άμετρες συμπάθειες να δείξη στον τέτοιο ἱερὸν άγώνα τῶν αδερφῶν της.

ΟΙ ΔΥΟ άρχηγοὶ τῶν προσωπικῶν κομμάτων πού φάγανε τὴν Ἑλλάδα, ὁ Θεοτόκης κι ὁ Ράλλης, συμφωνήσανε λείει να συμπράξουνε στις ἐκλογές τῆς Ἐθνοσυνέλευσης, κ' εἶται να βγάλουνε δικὴ τους πλειονοψηφία και να κάμουνε ὅ,τι τους συμφέρει.

Νά! τὸ σημείο πού μπορεί κανείς να ζυγιάση τὰ προσωπικά κόμματα. Οἱ δυο ὄχτοι, μόλις καταλάβανε πως κιντνεῖ ἡ ἔξουσία να μείνη για πάντα χαμένη από τὰ χῆρα χέρια τους, ἐνωθῆκανε και πᾶνε να δουλέψουνε μαζί για τὰ συμφέροντά τους. Αν εἶτανε ὅμως άρχηγοὶ σε κόμματα με ἄρχες, ἡ τέτοια ἀνήθικη ἔνωση θὰ μπορούσε πο-τέ να γίνῃ; Μα οἱ Ρωμιοὶ δὲν παίρνουνε χαμπάρια από τέτοια. Τραβᾶνε τὸ δρόμο τους λατρεύοντας τούς χαμοθε-οὺς και προσκυνώντας τὸ ρουφῆτι.

Π. Σ. ΔΕΛΤΑ
ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

—ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ (με εἰκόνες τοῦ κ. Ν. Δύτρα).

—Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ (με εἰκόνες τῆς Κας Σοφίας Λασκαρίδη).

Τυπώθηκε στὴ Λόντρα, σε διαλεχτὸ χαρτί και εἶναι καλλιτεχνικά δεμένο.

Πουλιέται στο βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἐστίας» δρ. 3,50

ποιητικὴ βαρύτητα τοῦ «Δωδεκαλόγου» εἶναι ἴση ἡ ἀνώτερη από τὴν «ἀτέλειωτη προσπάθεια» τῶν «Ἐλευτέρων πολιορκημένων». Κι αὐτὸς μού φαῖται πως εἶναι κι ὁ σκοπός τῆς κριτικῆς, τὸ να βοηθάει δηλ. στο να υἰθόνται καλύτερα τὰ πνεματικά δημιουργήματα. Κι ὅσο για τὴν πρόχειρη και βιαστική αὐτὴ δικὴ μου κριτικὴ δοκιμή, πού ὁ κ. Π. Φλ. με ἀνάγκασε να κάμω, θὰ ἤθελα να μὴν περθεῖ πως ἔχει μοναχὸ σκοπὸ να δείξει τις σκοτι-νές μεριές τῆς ποίησης και κριτικῆς τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκαλόγου», μα συνωρα να δύνονταν να βοηθήσει, ἔτσι και σε μικρό, στο να νοηθεῖ πού εἶναι ἡ μεγάλη αξία τῶν φωτινῶν σημειῶν τους. Κ' ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος πού λυπάμαι γιατί από ἔλλειψη περισσότερων στοιχείων ἀναγκάστηκε να περιοριστῶ σ' ἕνα μικρὸ μονάχα μέρος τοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ κ' εἶται να μὴ μπορέσω να χύσω ὅως περισσότερο στὴ θετικότερη ὄψη μιζς προσωπικότητας, πού ὄχι μόνο τὴν τιμῶ για τὴ μεγάλη σημασία τοῦ ποιητικοῦ ἔργου και τῆς γενικῆς δράσης της, ἀλλὰ και ἀτομικά δὲν ἔχω παρά μόνο λόγους σεβασμοῦ κι ἀγά-πης, ὅπως χρωστέαι νάχε: καθένας μας σ' ἐκείνους πού ὀδήγησαν τὰ πρῶτα πνεματικά του βήματα.

Μόναχο, Δεκέβρης 1909.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Γ'

Η ΚΑΛΗ ΜΑΣ Η ΜΑΝΝΑ

Ἄς βγοῦμε παρέξω, κατά τὴ θάλασσα, ἄς στα-θοῦμε πάνω σ' αὐτὸ ταραγμένο τὸ βαποράκι πού μα-ζεύει ταξιδιώτες για τὰ νησιά. Ἄφινε τούς ταξιδιώ-τες κι ἄς μαζεύονται. Ὑστερα τούς σεριανίζουμε αν προφτάξουμε. Κοίταξε τώρα ὀλόγυρά σου. Κοίταξε, κ: αν μπορῆς μὴν ἀπορέσης, πως γίνεται νάχη τέ-τοια Κόλαση τόσο μερριά! Ἐρεῖς σαν τί μού φαί-νεται ἡ δοξασμένη αὐτὴ ἡ «Ἐπτάλοφος»; Σαν εἶδος ἐφτάφυχη ἄμαρτωλῆ πού ἔγινε ρεζίλι στις ἀγκάλες τῶν παιδιῶν της και τῶν ψυχωπαιδιῶν της, πού γέ-ρασε στὴν κακορριζικιά, και πάλι στο μέτωπό της λάμπει μιὰ χάρη, ἡ ἀναπνοή της—αὐτὸ τ' ἀγέρι πού μας χαδεύει—ἔχει μιὰ γλώνα και δροσιὰ, πού στέκεσαι και ρωτᾶς: γίνεται μαθὲς αὐτὴ ἡ παραλυ-μένη νάχη τέτοια κάλλη παρθενικά; Τί να τρέχη ἐδῶ!

Φίλε μου, πού ἄπλο πράμα. Ἡ Πόλη, καθὼς και πολλές ἄλλες χώρες, ἔχει μιὰ μάννα πού τὴν ἀγαπάει και τὴ νοιάζεται και τὴ στολίζει μέρα και νύχτα, πρῶτ, μεσημέρι και βράδυ: τέτοιες ἀχάριστες κόρες ἔχει πολλές ἐδῶ στὴν Ἀνατολή αὐτὴ ἡ με-γαλόκαρδη ἡ μάννα—ἡ ἀθάνατη ἡ Φύση. Πού να τὴν ἀγγίξῃ αὐτὴ Τούρκος! Πέτρες και σκορπιούς γεμίζει τὸ δρόμο της για να τὴν τραμάξῃ, κι αὐτὴ περνάει και στρώνει λουλούδια σε κάθε της πάτημα. Πηγᾶδια της ἀνοῖξε να πέση μέσα και να πνιγῆ, μα κι αν πέση, βγαίνει πάλι από τὰ νερά σαν τὴν Ἄφροδιτη και γεμίζει χάρη τον κόσμο. Ὅλο τὴ στολίζει, τὴ χαδεύει, τὴν ξανακινῶνει τὴν κακιά της κόρη—ὡς και τὰ κυπαρίσσια της, πού πρέπει να εἶναι φαρμακιομένες οἱ ρίζες τους, ὡς και κείνα τὰ δροσιζέ, τὰ ἡρέπει, τὰ μεγαλώνει.

Γλιστράει ἡ φύση από τὰ τούρκικα χέρια σε Νεράϊδα, κι ὄλο βυλασμώνει, ἀνεσταίνει, ζωντα-νεῖται. Ὡς κ' ἐμᾶς τὰ καταφρονεμένα δὲ μας ξε-χγᾶει. Κοίτα τούς ἐπιβάτες, τί σπίθες βγάζουν τὰ μάτια τους! Τέτοια μάννα δὲν τὰ ξεχνᾶει εἰκόλα τὰ παιδιά της. Τὴ φυλάει τὸ αἷμα τους. Ἢ μᾶς εὔ-ρης ὄλους κ' ἐδῶ Ρωμιούς. Γλώσσα, γούστα, ζυ-πνάδα, ρωμαίικα ὄλα. Ὅπου μποροῦσε να βάλῃ τ' ἄγιο της χέρι, μᾶς βάρταξε και μᾶς γλύτωσε. Ἐκεῖ ὅμως πού βρέθηκε χαζιρικο ἄρῶνο ὁ Τούρκος και μπῆκε και καλακάθισε και μᾶς ἔκαμε κατοικιά του, μέσα στα μυστικά τὰ βᾶθια της καρδιάς πού ἠγασυ-ρίζει ὁ ἀνθρωπος τὴν ἔθνική τὴν περηφάνεια και τὴ «ληθρονοσια τοῦ ἔγῳ», μέσα σε κείνα τὰ βᾶθια μῆτε φύση μῆτε πίστη δὲν μποροῦσε να μπῆ και να διώξῃ τὴ βυζαντινὴ τὴν ἀδιαφορία και τὴν ταπει-νωση κ' εἶται πηγαινῶν οἱ ἠελλῆτες τὸ μαῦρο τους τὸ δρόμο, από χρόνο σε χρόνο, από αἰῶνα σ' αἰῶνα. Χαλνᾶει ὁ κόσμος τριγύρω τους, ἡ ὄψη της γῆς ἄλ-λάζει,—και κείνοι μένουν ἀκλόνηστοι: μῆτε τρέχα τους δὲν ἀλλάζει.

Δ'

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἐπρεπε, φίλε μου, να πιᾶσουμε από τὴν ἀρχὴ τὴ δουλειά. Ὅχι από τὸν Πατριάρχη: στὴν Ἁγιω-σύνη του πηγαινῶμε και κατόπι.

Ἀρχὴ τῆς δουλειᾶς μας ἔπρεπε να εἶναι τὰ Γράμματα. Αὐτὰ εἶναι πού κρατοῦν τις λαμπάδες και δείχτουνε στο Γένος τὸ μεγάλο του δρόμο. Αὐτὰ ἔπρεπε πρῶτα να πᾶμε να προσκυνήσουμε, κ' ύστερα να σεριανίζουμε και τὴν Πίστη. Ἢ μού πῆς πως τὰ Σκολειὰ τὰ βαρέθηκες. Μα δὲν εἶχα τὴν ἀφραδίτα στο νοῦ μου. Γράμματα τώρα πᾶε: να πῆ Ἐθνικὸ Μεγαλεῖο, Ἑλληνοισμός. Δὲν εἶναι ἀνάγκη να γυ-ρεύουμε δασκάλους πού διδάσκουν τὴν ἀφραδίτα, πρέπει να βροῦμε τούς μεγάλους τούς δασκάλους «τοῦ Γένους», πού κρατοῦν τὴν τύχη τῆς Ρωμισού-

(*Ἡ ἀρχὴ στον ἀριθ. 353.

νης με τὰ παρέμφατα και πασιζόνουε να διώξουν τὰ χάλια της με τις δοτικές.

Αφίνουμε λοιπόν τὸ βαποράκι να πάη στην Πρίγκηπο, και πηγαίνουμε στὸ μέρος ποὺ μαζεύονται αὐτοὶ ποὺ σοὺ λέω.

Μιά σάλα, μιὰ ἔδρα στὸ βῆθος και στὴ μέση ἀράδες ἄδεια καθίσματα. Γιὰ τὴν κακὴ μας τὴν τύχη δὲ μαζευτήκανε σήμερα. Κρίμας ποὺ δὲ θ' ἀκούσουμε κατιτίς ἀπὸ κανέναν ποὺ ξέρει τί λέει, κ' ἔχουμε μερικὸς τέτοιους ἔδω. Κι ἀκόμα μεγαλύτερο κρίμα ποὺ δὲ θ' ἀκούσουμε τὴν καθάρια τὴ Βυζαντινὴ κορακίστικη, με τις πιὸ καινούριες ἀντίκες ποὺ βγήκαν ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἀρχαιότητος. Στὴν Ἀθήνα δὲν τὴν ἀκούς τὴν κορακίστικη τόσο καθάρια. Ἐκεῖ ξεχνοῦν κάποτες οἱ καθηγητᾶδες και σοὺ πετοῦν και καμιὰ ρωμαϊκὴ λέξη. Ἐδῶ τέτοιες ἀταξίες δὲν ἔχει. Κάθε λέξη ζυγιασμένη, κάθε φράση ἀραδιασμένη με τάξη, ποὺ λὲς και σὲ Μουσεῖο τις βλέπεις.

Ἐτυχε να παραβρεθῶ σὲ τέτοια Πολίτικη Συνεδρίαση μιὰ φορὰ. Τὰ καθίσματα εἴταν πέρα πέρα γεμάτα· εἴτανε «Χημεία» τὸ μάθημα. Καλὰ τὴν ἤξερε τὴ Χημεία ὁ Καθηγητῆς, και τοὺς ἄρεζε πολὺ τῶν Πολιτικῶν ἢ Χημεία. Μιάμιση ὥρα κάθουσαν ἔδω και τὸν ἀκούγαν.

Βλέπεις; ἀπὸ τὴν οὐρὰ ἐπῆσε τὴ δουλειὰ κι ὁ Πολίτης. Ἀρχίζει τὴν ἐθνικὴ προκοπὴ ἀπὸ καὶ ποὺ τὴν τελειώνουν οἱ ἄλλοι. Ἐμεῖς, ποὺ τὴ μύτη μας δὲν ξέρουμε να διαφεντέψουμε ἂ μᾶς φοβερίζη με τὸ γρόθο του ξένου, ποὺ δὲν μπορούμε μήτε να παινευτοῦμε πῶς μᾶς θάφτουμε μέσα σὲ χῶμα δικό μας, καθίζουμε σ' αὐτὰ τὰ θρανιά με ραχάτι κι ἀκούμε τῆς Χημείας τὰ θάματα. Καλὰ ποὺ δὲν εἶναι κοντὰ μας κανένας τους. Θὰ μᾶς ἔδραζε λόγο γιὰ τὸν ἱερὸ τὸ σκοπὸ τῆς «Παιδείας». Θὰ μᾶς ἔλεγε πῶς αὐτὴ ἡ ἔδρα ποὺ βλέπουμε, κ' οἱ ἄλλες ποὺ δὲν πῆγαμε να τις δοῦμε, εἶναι «Βωμοὶ Μουσῶν», εἶναι «ἀγκυραὶ ἐθνικῆς σωτηρίας», εἶναι «ἡ δύναμις...» Με τὸ συμπάθειο, καθήγγητῆ μου, ἔμορφα πράματα λὲς, ἔμεῖς ὅμως συλλογισοῦμαστε κ' ἐν' ἄλλο, πῶς κάποια ἀπελέκητα ξύλα ἀπὸ τὴν Ἰθάρα κι ἀπὸ τὸ Σούλι διδάξανε μιὰ φορὰ τὸ ἔθνος Χημεία πιὸ χρησιμὴ ἀπ' αὐτὴνα ποὺ ἀκούσα δὴ μέσα. Κι ὅσο γιὰ τὴ δύναμη ποὺ μᾶς ψάλλεις, ἤθελα να ξέρω πῶση τέτοια δύναμη εἶχανε μαζεμένη μέσα στις κάπτες τους ἐκεῖνοι ποὺ κατέβηκαν ἀπὸ τὰ βουνὰ και μᾶς ἐφτείαζαν κατιτίς. Κι γιὰ ν' ἀφήσουμε τοὺς μεγάλους ἐκείνους πατριῶτες στὴν ἡσυχία τους, κάμε μας τὴ χάρη και πὲς μας με τὸ μελλοῦτο στόμα σου, τί καλὸ μᾶς ἔκαμαν ὡς τὴν ὥρα οἱ μετοχῆς και τὰ παρέμφατα, ποὺ τὰ σπείρετε σὰν πατάτες στὴ Ρούμελη, στὴ Μακεδονία, στὴν Ἠπειρο; Ὡς πότε πιὰ θὰ νανορίζουμε τὰκαμάτιο αὐτὸ τὸ ἔθνος μ' ἀνωφέλητα λόγια, με παλιὰς ἱστορίες; Πότε θὰ τοὺ βάλουμε σπέρτο στὸ ρουθούνη να τὸ ξυπνήσουμε; Εὐπνησέ το ἔτσι τὸ ἔθνος, κι αὐτὸ μονάχο του θὰ τις θυμηθῆ τις περασμένες τις ἔδρες. Μονάχα τους θάρθουν τὰ γράμματα κ' οἱ Χημείες. Ἄς μᾶθη πρῶτα τὸ ἔθνος ἀπὸ δουλειὰ. Ἄς εἶναι γιὰ τὴν ὥρα φιλολογία του τὰ κλέφτικα τὰ τραγοῦδια, και Χημεία του—τὴ Χημεία του ἂς ἀνεβαίνη στὸ βουνὸ κι ἂς τὴ μαζαίνη. Κ' ἡ λογιότη σου, ποὺ ξέρεις και μιλάς τόσο ἔμορφα, βάλε τσαρούχια και γυρίζε ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, και διδάσκε τὴν ἀληθινὴ τὴ Χημεία ποὺ ἀνάει τὰ στήθια και ξυπνάει τοὺς λαοὺς.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΙΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΟΡΓΗ

Καράβια ταξιδεύατε πολλὴν καιρό. Και πάλι Με τὰ παννιά ἀνεμόδαρτα, περήφανα, σκληρὰ Γιὰ κάποια τάχα ἀγνώστα ταξίδια; μοκρινὰ Ἀπὸ τὰ μάτια χάνεστε κι ἀπὸ τὸ περιγιάλι.

Κι ὁ ναύτης ὁποῦ τ' ἄδοξα τὰ γέρα του περῶ Στὸν μῶλον τὰ ρηχὰ νερὰ παράμερα ἐκεῖ κάτω, Τὰ χρόνια, τὰ συντρόφια του θυμᾶται τὰ παλιὰ Και εἰχνε ὀργῆς ἀνάθεμα στὸ βίος και στὰ παιδιά του!...

ΜΑΞΙΜΟΣ ΔΩΡΟΣ

ΣΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

(Γιὰ νὰ τὰκούσουνε κι ἄλλοι)

Ἐγω, ἀπὸ πολὺν καιρό, σχηματίζει μιὰ ἰδέα ποὺ, μ' ὅλη τὴ πικρὴ ἀλήθεια ποὺ περιέχει δὲ θὰ διατάξω να τὴν πῶ ἢ φοιτητικὴ νεολαία στὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσωπεύει ὅ,τι πτωχολογικὸ κι ἀνόητο. Ἄντις με τὴ μόρφωση, ποὺ ὑποτίθεται πῶς ἀποχτάει τόσα χρόνια πάνω στὰ θρανιά, να γίνεται ἀνεξαρτητὴ στὴ σκέψη και στὴ γνώμη, γίνεται ὄργανο τοῦ πρώτου δημαγωγοῦ, τοῦ πρώτου τυχόντα Μιστριώτη, και τοῦτο σ' ὅλα τὰ ζητήματα. Τὰ γεγονότα εἶναι ἀκόμα φρέσκα στὴ μνήμη καθεμῖαν· γιὰ νὰ μὴ χρειαστῆ να γίνη πλατύτερος λόγος γιὰ τὰ καννιβαλικά ἐπεισόδια τῶν Βαγγελικῶν ποὺ ρεζιλιέψανε τὴν Ἑλλάδα μπροστὰ στὴν Εὐρώπη. Οἱ ντροπιστικῆς σκηνῆς κατὰ τοῦ καθηγητῆ κ. Ἀντρεάδη και τῶρα τελευταῖα τὰ γελοῖα ὑπομνήματα ἐναντίον τοῦ κ. Παναγιωτοπούλου μᾶς δείχνουνε γιὰ χιλιοστὴ φορὰ τοὺς φοιτητῆς ἀνικανούς να σκεφτοῦνε μοναχοὶ τους, τὸ νοῦ τους περιορισμένους στὸ ἔλεεινὸ τους ἄτομο, τὰ μάτια τους σταματημένα στὸ καμπαναριὸ τοῦ χωριοῦ τους.

Οἱ δὲ φοιτητῆς τῆς Θεολογίας ζητοῦν τὴν ὑποβολὴν νομοσχεδίου διὰ τοῦ ὁποῖου να τιμωροῦνται οἱ ἄθεοι και οἱ βλασφημοῦντες τὰ θεῖα. (Ἠρωτηνὴ 5 Μαρτ. 1910)

Σὲ χρόνους μακρινούς με πῆγε ἡ φαντασία μου σὰ διαβάσα αὐτῆς τις γραμμῆς. Ἦσυχ ἤσυχ εἶδ' ἂν διαβαίνουε μπροστὰ μου τὰ φαντάσματα τοῦ Ἄρειου, τοῦ Σαβοναρόλα, τοῦ Τζιουρνάτο Μπροῦνο, τοῦ Μισὲλ Σερβὲ και τοῦ Γαλιλαίου. Αἶμα διψοῦνε πάλι οἱ καλόγεροι, μὰ αἶμα σήμερα δὲ χύνουμε γιὰ τέτοια ζωντόβλα.

«Νόμον τιμωροῦντα τοὺς ἄθεους» γυρέβετε· μὰ δὲ μοῦ λέτε πρῶτα σὰν τί πρᾶμα νᾶνκι ἡ ἀθεῖα κι ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ να πάη; Τάχα να βάλουμε με τοὺς ἄθεους, ὅποιον δὲν παραδέχεται τὴν ὀρθαίικη και χριστιανικὴ μυθολογία, ὅποιον νομίζει πῶς οἱ πιὸ ἐπικίντουνι ἀργόμιστοι εἶναι οἱ παχυδερμοὶ δεσποτᾶδες και οἱ λεγάμενοι καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν ἢ κείνον ποὺ ἰσχυρίζεται πῶς σκοπὸς τοῦ κράτους εἶναι ἄλλο πρὸς ἢ προετοιμασία γιὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ; Ὅθ ἐπιθυμοῦσα οἱ κύριοι φοιτητᾶδες, μαζί με τὸν ὀρισμὸ και τὰ ὄρια τῆς ἀθεῖας, να μᾶς δινανε τὸν τρόπο ποὺ θὰ τὴ ξετρυπώνουε καθὼς και τὴν πνοὴ ποὺ σκέφτονται πῶς τῆς πρέπει. Τί λέτε. να ξαναφέρουμε τὴν Inquisition, τὸ κάψιμο και τὸ κρέμασμα, ποὺ ἀπὸ πκλιούς καιρούς ἀγάπησε τόσο πολὺ ἡ Ἐκκλησία;

Γεννήματα ἐχιδνῶν, ὄντα σιχαμερὰ και τιποτένια, δὲ σὰς ἔπεσε τὸ στόμα, ὅταν τολμήσατε να προφέρτε μιὰ τίτλια βλαστήμια ἐναντίον τῆς προόδου και τοῦ πολιτισμοῦ; Και ποῖος σὰς εἶπε πῶς ἔχετε τὸ δικαίωμα να ἐπιβάλλετε στὸν ἄλλοτε να πιστεῦν τὰ ἀλαμπουρνέζικα τῶν Βυζαντινῶν καλογέρων ἢ τὴ μεγάλη ἀνεξικακία και μακροθυμία τοῦ Χριστοῦ ἢ τὸ «ὄ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης; γιὰ μήπως ξέρετε τί θὰ πῆ Χριστὸς και τί θρησκεία; Ἐνα μοναχὰ φροντίζετε, πῶς να γιομίζετε τὴν ἂ

χόρταγη κοιλιὰ σας, πῶς να τσαπώσετε τὰ ὄβολα τῶν πιστῶν και πῶς ὁ βίος σας ναποτελῆ ὅσο τὸ δυνατό τὴν ὑβριστικώτερη ἀντινομία με τις θεμελιώδεις διατάξεις τῆς ἠθικῆς ποὺ εἴσατε διωριτημένοι να διδάσκετε. Γιατί και καταχρηστικὴ εἴσατε [μιλῶ γιὰ τὸ μορφωμένο κλῆρο] και φαγάδες και πιοτάδες και ἀσυνείδητοι και τοκογλύφοι και ραδιοῦργοι και διεφθαρμένοι, ὅταν δὲν εἴσατε μωροὶ και περιορισμένοι.

Δὲν ἔτυχε ποτὲ στὴ ζωὴ μου να κουβεντιάσω με Ἑλληνα εἴτε τοῦ ἐσωτερικοῦ εἴτε τοῦ ἐξωτερικοῦ και να μὴν ἀκούσω τὰ αἰώνια παρᾶπνα ἐναντίον τοῦ κλήρου, τοῦ ἀνώτερου και μορφωμένου πρὸ πάντων. Οἱ δεσποτᾶδες τῆς Τουρκίας εἶναι σωστοὶ τύρανοι· στις περιόδους ποὺ κάνουνε δὲν τῶχουνε γιὰ τίποτα να βρίσουνε σκαιότατα τοὺς δυστυχισμένους παπάδες, ὅταν τὰ κανονικὰ δὲν εἶναι ἐτοιμα ἢ λείπει κατιτίς. Ἐπειτα, οὔτε φροντίζουε να μάθουε τί γίνεται τὸ θεοφιλέστατο ποίμνιο, ποὺ σὰ θεοφιλέστατο ποὺ εἶναι τρυφίλουε στοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος. Ὅσο γιὰ κείνους τοῦ Βασιλείου, ξέρουμε δὲ ὅλοι τί ράτσες εἶναι. (1)

Και μὴ νομίση κανεὶς πῶς ὅσα λέω εἶναι γενικὰ κι ἀόριστα. Ἐλαβὲ ἀφορμὴ, και στὴν Ἑλλάδα και στὴν Εὐρώπη, να σπουδάξω ἀρετὰ καλὰ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ποὺ ἐπαγγέλλεται να σώση τὴν ἀνθρωπότητα, ποθενὰ ἄλλοῦ δὲν ἀπάντησα χυδα ὀτερφ φρονήματα, ταπεινότερες σκέψεις, πιὸ διεφθαρμένο ἠθικὸ, ὑπὸ κάθε ἐποψῆ. Εἶρω δεσπότη ποὺ τιμῶρησε παπὰ γιὰτὶ πῆγε να ἰδῆ τὸν «Ἀθανάσιο Διάκονο» και ἄλλον ποὺ συμβίβησε κἄτι διαφορῆς μ' ἕναν παπὰ «ἐπὶ μετρία χμοιδῆ» avec le ciel il y a toujours des accommodations, ποὺ λέει κι ὁ Μολιέρος. Ὁ κ. Παναγιωτοπούλου δὲν εἶχε ἄδικο ὅταν εἶπε τοὺς φοιτητᾶδες τῆς Θεολογίας ἀνηρούς και φυγόπονους, ὁ ὀρισμὸς του ὅμως δὲν εἴτανε σωστότερος, ἂν τοὺς ἔλεγε ἐκείνη ἰντρογκάντες και διεφθαρμένους. Ξέρουμε τελειοφοῖτο τῆς Θεολογικῆς σχολῆς κι ἐπίδοξο δεσπότη ποὺ δὲν ἄρηκε δουλικὸ και, σὰ να μὴν τοῦσωνε ἡ ἀκολασία ποὺ τόσο γκεμίζει τὸ γόητρο τοῦ κλήρου, προδότη. Νκι πρὸ ὅσων συμπατριῶτη του και ζευτέλισε, μέσα σὲ ζῆνη κοινωνία, τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἀναιδέστατα γιὰ γυναικοδουλειές. Κι κῦτός, κύριοι μου, τίση συνείδηση ἔχει τῆς ἀποστολῆς του, ποὺ θέλει να γίνη πνευματικὸς ἀρχηγὸς στὸ Ρωμαϊκὸ! Και θὰ γίνη, γιὰτὶ ἔτσι τὸ θέλει ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδας. Φτοῦ! να μὴν ἀθασκαθῆ.

Τέτοιοι εἶναι οἱ περισσότεροι σωτήρες τῆς ἀνθρωπότητος· ἀνθρωποὶ ἰντρογκάντες, ἐγωῖστες, μ' αἰσθηματα ταπεινὰ και ὀρέξεις καννιβαλῶν. Οἱ ἄλλοι στενοκέφαλοι, ποὺ τοὺς λείπει τὸ μεγαλύτερο ἀγκθὸ ποὺ ὁ ἀνθρωπος ἔχει χρέος να πορητῆ ἢ συναίστηση τῆς προσωπικῆς μόρφωτης. Γι' αὐτὸ βλέπουμε δεσποτᾶδες νάνακατώνονται σὲ ζητήματα ξένα με τὴ θρησκεία, να βρίζουε τὸ Ντάρουιν και τὸ Χαίκελ, ναφορίζουε τὸ Γενᾶν τοῦ Κλεμανσῶ. Στὴν Πόλη ποὺ εἴτανε μέχρι πρὸ λίγα χρόνια ὁ πνευματικὸς φάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὀργιάζουε σήμερα ἡ ἀνοησία και ἡ μωρολογία ποὺ ξαπολίνει τὸ ἀρχιεπισκοπεῖο με περισσὴ δαψίλεια. Ντροπῆ, μὰ τὴν ἀλήθεια. Ντροπῆ!

Ἄς μὴν περάση ὅμως κανεὶς ἀπ' τὸ νοῦ πῶς ἔχω ὀρεξὶ να φᾶω καλόγερους. Δὲ τσέφτομαι καθόλου να παραγνωρίσω ὅ,τι τὸ ἔθνος μας χρωστάει στὴ θρησκεία, οὔτε εἰμὶ γὰ ποὺ θάρνηθῶ τις θυσίες και τὰ μαρτύρια τοῦ κατώτερου κλήρου. Ἡ σκληριὰ ἐμπόδισε σ' ἐμᾶς τις θρησκευτικῆς γκρίνιες να πάρουε τὴ μορφή ποὺ πῆρανε κατόπι στὴ δυτικὴ Εὐρώπη. Ἡ Βυζαντινὴ φλυαρία και τὰ καλογερίτικα παραμυθήματα, τὸ σαράκι αὐτὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀυτοκρατορίας, κάμανε τόπο στὴ φροντίδα πῶς ὁ νικημένον να μὴν ἀφρομιοθῆ με τὸ νικητῆ ἢ μιὰ θρησκεία προφύλαξε και βλάσταζετόσα χρόνια τὸν Ἑλληνισμὸ και σήμερα ἀκόμα εἶναι τῆς ἐθνικότητος τὸ σύνθημα σὲ πολλὰ μέρη τῆς Τουρ-

(1) Ὁσὲ Ἀμβρόσιος και Σια

κίας. Κι αν ο κ. Παναγιωτόπουλος είπε πως θεωρεί τη θρησκεία ωφέλιμον υπό εθνική εποψη, δεν είπε παρά μίαν αλήθεια που κάθε άπροκατάληπτος θα συμφωνήσει μαζί του.

Το να ζητούν όμως οι φοιτητάδες της Θεολογίας νόμο δια του οποίου να τιμωρούνται οι άθεοι την πιο ανήκουστη monstruosité που βγήκε ποτέ από γραμματισμένου κεφάλι. Όταν το διηγώθηκα σε μερικούς ξένους, μείνανε με το στόμα ανοιχτό, τόσο η πρόταση αυτή καθεαυτή τους στουπίρησε! Που λοιπόν οι αίματηροι άγωνες για το ξεσκλαβωμό της σκέψης και της συνείδησης, που οι εκατόμβες άθωων για την ανεξιθρησκεία; Σήμερα που κάθε λογικός άνθρωπος εύχεται να ιδη το κράτος μακριά από ζητήματα του αίσθηματος και της προσωπικής πεποιθήσεως, του λόγου σας γυρέβετε τη διανοητική ίσοπέδωση, το πνίξιμο του Λόγου, του χειριού το δέσιμο, αίματοκυλίσματα για άερολογίες; Γιατί τι άλλο περιμένετε παρά αίμα, όταν μου περιορίζετε και μου σκλαβώνετε το ιερώτερο που έχω την ελευθερία να δοξάζω ό,τι μου φαίνεται σωστό, να το εκφράζω προσωρικά είτε γραφτά. (1)

Στην Ελλάδα δε φτάσαμε ακόμα, φαίνεται στο σεβασμό της γνώμης του άλλου. Ούτε παραδεχόμεστε συζήτηση θά σκεφτής σαν και μένα, είδημη ξύλο. Δεν είπαν πως θα μας φρονέσουν έμεις τους δημοτικιστάδες και δε μας κατατρέχουνε σα σκύλλους; Είναι λοιπόν αλήθεια τα λόγια ενός φίλου μου Γάλλου που μου λέγε. «Μη στεναχωριέσαι που βλέπεις έτσι την Ελλάδα. Είναι φυσικό. Έμεις για να αποχτήσουμε τις σημερινές μας ελευθερίες επάθαμε τόσα και τόσα, χρειάστηκε τόσο αίμα! Το 1453 αποκοιμήθηκε το Ρωμαϊκό πολιτικό και διανοητικό και ζύπνησε το 1821. Ένθ έμεις περάσαμε από τόσες καταστροφές, σετς μείνατε οι ίδιοι στο Θεό σου, είναι δυνατό να φομοιώσετε τόσο πολιτισμό σε διάστημα ένενήντα χρονών; Θα ιδής και χειρότερα και μην παραξενευτής, la nature, ne procede pas par bonds. Είναι η ιστορία που έγδικιέται».

Δεν ήξερω αν η ιστορία έγδικιέται. Ένα πράμα ξέρω πολύ καλά πως οι Ρωμιοί το θέλουνε για πολιτισμένοι άνθρωποι, μέλιστα δε οι φοιτητάδες. Σ' ένα πολιτισμένο κράτος όμως υπάρχει ο άλληλοσεβασμός, πράμα που δε συμβαίνει στο Ρωμαϊκό ούτε πιτυχίνεται με το νομοσχέδιο που ζητούν οι θεολόγοι. Σ' εποχή τόσο κλονισμένη, σαν τη δική μας, ο σεβασμός αυτός είναι το πρώτο χρέος για μια ειρηνική συμβίωση. Δόγματα γκρεμίζονται από την έπιστήμη, πρόσωπα που λάτρευε και λατρεύει ακόμα μέρος από την ανθρωπότητα αποδείχονται φαντασιώδη, πεποιθήσεως σαλεύονται. Για όνομα Θεού, μη ρίχνουμε λάδι στη φωτιά. Ας αφήσουμε τον καθέναν να πιστεύη ό,τι του καπνίση. Απαιτούμε μοναχά σεβασμό θρησκευτικό αίστημα του άλλου.

Αυτά, κύριοι Θεολόγοι, έπρεπε να κηρύχνετε, αν είσατε πολιτισμένοι άνθρωποι, αν ξίσατε αληθινοί όπαδοί του κήρυκα της επί του Όρους ομιλίας. Αν έσπουδάζατε Θεολογία από πεποίθηση και θρησκευτικό ζήλο, θα μας το δείχνατε τώρα και με παλληκαριά φωνάζοντας.

«Το θρησκευτικό αίστημα είναι δόξα σοι, ω Θεός ακόμα ζωντανό στο λαό και δε σ' έχουμε ανάγκη, Πολιτεία. Η άποστολή μας δεν είναι να γίνουμε άργόμιστοι ο Χριστός και οι Άπόστολοι δεν είχαν κανένα νταραβέρι με το Ρωμαϊκό ταμείο. Σκοπος του βίου μας είναι το κήρυγμα του θείου

(1) Immortels principes de 89. X. Nul ne doit être inquieté pour ses opinions, meme religieuses, pourvu que leur manifestation ne trouble pas l'ordre public établi par la loi.

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΡΑΧΜΑΙ 1,000,000 ΚΕΡΑΗ

Καθ' εκάστην κλήρωσιν εκδίδονται 100,000 γραμματια αξίας . . . 400,000 πρέχοντα κέρδη εις 2,290 γραμματια αξίας δραχ. 200,000. Δια την κλήρωσιν της 28 Φεβρουαρίου 1910 έξεδόθησαν υπ' αυξοντα αριθμ. 1-25,000 ΑΚΕΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ παρέχοντα συμμετοχην εις άκέραιον το κέρδος τιμώμενα ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΔΡΑΧΜΗΝ και υπ' αυξοντα 25,001, 100,000. ΤΕΤΑΡΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΥ τιμώμενα ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ και πρέχοντα συμμετοχην εις το τέταρτον του κέρδους.

Κέρδη εκάστης κληρώσεως	1	έξ	80,000	80,000
	1	έξ	20,000	20,002
	2	από	2,500	5,000
	6	από	1,000	6,000
	15	από	400	6,000
	25	από	200	5,000
	1950	από	40	78,000
	2000			200,000

Η πρώτη κλήρωσις γενήσεται τη 28 Φεβρουαρίου (13 Μαρτίου), 1910, η δευτέρα τη 25 'Απριλίου (3 Μαΐου) 1910, η τρίτη τη 27 'Ιουνίου (10 'Ιουλίου) 1910, η τετάρτη τη 31 'Αυγούστου 1910 και η πέμπτη τη 31 'Δεκεμβρίου 1910 (31 'Ιανουαρίου 1911).

Δια πάσων πληροφοριών η ζήτησιν γραμματιών άπευθυντέον εις το ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΛΑΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ, 'Υπουργετον Οικονομικών, εις 'Αθήνας. 'Ο διευθύνων τμηματάρχης Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

λόγου και η διαφώτιση του λαού με το να ξεσκλίζουμε τις πρόληψεις και τις πλάνες».

Τέτοια όμως λόγια δεν μπορούσατε να τα πητε το παπχόκι και η θεολογία είναι έπαγγελματ σαν το έπαγγελμα του ήθοποιού και του κερκχιούζη Γι' αυτό και σηκώσατε πανάσκηξη άμα μυστηρήκατε πως δε διορίζεται καθηγητής των θρησκευτικών στα γυμνάσια. Για τη θρησκεία πεντάρα δεν δίνετε. Όλο για την τεμπελιά και το γλοΰπο σας. Τι λέει η παρομοία; Η καλή μέρα φαίνεται από την αύγή.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΚΟΠΑΝΟΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Στ' άλλο φύλλο δημοσιεύουμε πλατιά μελέτη του «Κριτικού του Νουμά» για τα φετεινά «Ρόδα και Μήλα» του Ψυχάρη. Η μελέτη αυτή έρχεται σαν είδος άπάντησης σ' όσους τελευταία βρήκανε την ευκαιρία να μιλήσουνε άστοχάστα για το μεγάλο έργο του συγγραφέα του «Ταξιδιού».

— Στο ίδιο φύλλο αρχινάμε κ' ένα καινούριο δήγημα του κ. Κ. Θεοτόκη.

— Ο Μιστριώτης στο λόγο του για τον άγώνα του Σεβαστιόπουλου έφερε παράδειγμα για να υποστηρίξη τις ιδέες του και το έργο του Ντάντε στην 'Ιταλική φιλολογία! Πάρτονε στο γάμο σου να σου πη και του χρόνου.

— Να κ' ένα κομμάτι από το λόγο του που έγρα γιατι δεν πρέπει να πάρουμε για βάση τη γλώσσα του λαού: «Αι κατώτεροι των λαών τάξεις έχουνε γλωσσολογικήν τινα δύναμιν, αλλά δεν δύνανται να άνιθώσιν εις τας ύπερτάτας της γλώσσης στιβάδας, ως τα χαμαιβάμονα πτηνά είναι μεν χρησιμώτατα, αλλά δεν άδουσι ως η ευστομος άηδών και δεν δολιχοδρομοΰσιν εν τω αιθέρι, ως ο ιερός του Διός όρνις». Ο Μιστριώτης όμως δύναται ν' άνιθώθη και να δολιχοδρομήση σαν όρνις.

— Μέσα σε τόσα και τόσα είπε και μια σωστή, πολύ σωστή κουβέντα και πρέπει να την καλοσυλλογιστούμε οι δημοτικιστάδες. Δηλαδή πως; «έκαστος χυδαίστης έχει και ιδίαν γραμματικήν».

— Είπε ακόμα πως απέβαλεν υπόμνημα τω προέδρω της Κυβερνήσεως κ. Στεφάνω Δραγούμη όστις είναι πολεμιώτατος των χυδαίστων ως οι κράτιστοι των πολιτευτών και γυρεύει να γραφτή στο Σύνταγμα από την 'Εθνοσυνέλευση ιδιαίτερο άρθρο για την «'Εθνική γλώσσα».

— Σ' αυτό είψαστε σύμφωνοι κ' έμεις, με τη διαφορά μονάχα πως τότες ο Μιστριώτης θα κρεμαστή γιατι του λόγου του είναι ο μεγαλύτερος καταστροφίας της εθνικής μας γλώσσας.

— Όσο για το Δραγούμη πως είναι πολεμιώτατος των χυδαίστων, έχουμε ν' απαντήσουμε πως ο γέρο Δραγούμης σα γέρος που είναι καλά κάνει. Τα παιδιά του όμως ο Γιάννης Δραγούμης ('Ιδας) κι ο Φίλιππος Δραγούμης, είναι κι αυτοί πολεμιώτατοι του κ. Μιστριώτη και Σ-ιας. Ο πρώτος έχει γράψει το «Μαρτύρων και 'Ηρώων αίμα» και τη «Σαμοθράκη», ο δεύτερος είναι από τους πιο γενναίους

της έπιτροπής που διευτύνει τη «Φοιτητική συντροφιά».

— Κι αυτή είναι η νίκη της 'Ιδέας. Οι γέροι περνούν και φεύγουν με την καθαρεύουσα, οι νέοι έρχονται με τη δημοτική μας.

— Τον Ξενόπουλο, άρχισνε να τον νοιάθουνε και στις επαρχίες ακόμα. Στη «Θεσσαλία» του Βόλου απ' άφορμή της παράστασης στο εκεί θέατρο της «Στέλλα Βιολάντη», δημοσιεύεται ένα φωτεινό άρθρακι, που ψυχολογεί πολύ σωστά τον έμποροσυγγραφέα Ξενόπουλο.

— Να ένα κομμάτι: «Αν τον πληρώση (τον Ξενόπουλο) καθαρευουσιάνος γράφει υπέρ της καθαρεύουσας, αν δημοτικιστής υπέρ της δημοτικής, αν ο Μελαχροινός υπέρ του Μελαχροινού και ά, ο Σκουλιός υπέρ του Σκουλιού».

— Όσο για τη χλιτοεκλαμμοισμένη «Στέλλα Βιολάντη» γράφει ο δημοσιογράφος του Βόλου πως: αυτό κάθε άλλο παρά δράμα είναι, κουκούτσι δραματικής τέχνης δεν έχει, κολακεύει τίποτε άλλο παρά τα χυδαία του βήχλου ένστικτακκι μόνο σκοπό έχει: το μάζεμα παράδιω όπως και τα «Παναθήναια» και τα λοιπά κερσεβαντοειδή κατασκευάσματα μερικων έξυπνων συγγραφέων της 'Αθήνας που έθεώρησαν τον 'Ελληνικό λαό ως τρερόμενον με κουτόχορτο».

— Κι' άλλη μια Βολιότικη φημερίδα τα ίδια του έψαλλε. Ήρθε ο καιρός πια να πληρώση ο Ξενόπουλος τα έπιχειρα της κριτικής του μπαχχανιώς. Μονάχα οι 'Αθηναίοι δημοσιογράφοι έσκολοϋθουνε για την ώρα να τονε θαμάζουνε.

— Είδαμε το πρώτο φύλλο ('Αθήνα Μάρτη 1910) της «'Ανεμώνας» μηνιαίικης οιλολογικής έκδοσης, βγαλμένης από νέους που νοιάθουν από φιλολογία κι από γλώσσα. Μπράβο τους.

— Ο διευθυντής του «Νουμά» κ. Τυχκόπουλος βγήκε σε ταξίδι Ισα με το Μωριά, από την περασμένη βδομάδα. Θά λείψη καμιά δεκαπενταριά μέρες.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. 'Ανθ. Γερ. Τα λάβαμε και μείνε ήτυχοι. κ. Α. Σιν. στη Ζάκυνθο. Ούσου! τον Ξενόπουλο, βρε άδερφέ, κάθσαι και λογηριάσεις; Έμεις εδώ τα διαβάζουμε και γελάμε. Μπαγιατίπε πια κι όλο τα ίδια λέει και ξελέει. Τώρα τελευταία η οίρμα του δεν έχει πέραση στα λογής περιοδικά, μα ξεπέσε στις φημερίδες των Πώληδων και των Κανελλίδων. Κ' έχει ο Θεός' ακόμα . . . κ. Ραυολίδη εδώ.—Κάτου από το ψευτόνομα Φιλίας Φόγγ κρύβεται ο περιφημος «δράστης» της πεντάπραχτης βυζαντινής ήλαροτραγωδίας «Θεοδώρας» και των έξυπνων καλαμπουριών των «Παναθηναίων», διάσημος συγγραφέας και λόγιος κ. κ. Τσοκόπουλος. Αυτός έγραψε για τα παλληκαρία της «Φοιτητικής συντροφιάς» πως: «οι μικροί αυτοί πατριώται πρέπει να υποχρεωθών να γυμνωθών κατά τα όπισθια και να μαστιγωθών άνηλεώς εις την πλατεϊαν του συντάγματος δημοσία δαπάνη». Βλέπεις λοιπόν πως είναι άπαισιος χυδαίστης. Τι κάθσαι; Κιτάγγιλέ τον άμίσω; στο Μιστριώτη.